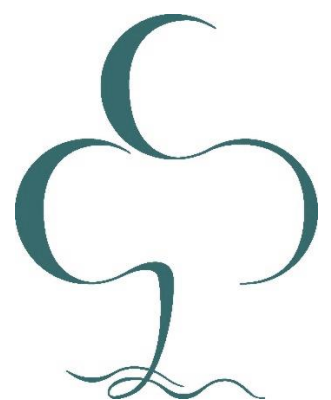

Integrale voortgangsrapportage 2023

Gemeente Tynaarlo

Inhoudsopgave

ALGEMEEN	3
Voorwoord	4
Ontwikkeling begrotingsresultaat 2023 - 2027	7
BIJSTELLINGEN 2023 - 2027	10
Hoofdstuk 0 Bestuur en ondersteuning	11
Hoofdstuk 1 Veiligheid	14
Hoofdstuk 2 Verkeer en vervoer en waterstaat	15
Hoofdstuk 3 Economie	16
Hoofdstuk 4 Onderwijs	18
Hoofdstuk 5 Sport, cultuur en recreatie	20
Hoofdstuk 6 Sociaal domein	22
Hoofdstuk 7 Volksgezondheid en milieu	24
Hoofdstuk 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	26
NIEUW BELEID 2024 - 2027	28
Nieuw beleid coalitieakkoord 2022 – 2026	29
Nieuw beleid overig	32
FINANCIËLE UITGANGSPUNTEN 2024 - 2027	35
Financiële uitgangspunten 2024-2027	36
VOORSTELLEN VOOR BESLUITVORMING	38
Voorstellen voor besluitvorming	39
BIJLAGEN	41
Bijlage 1: Bijstelling begroting 2023	42
Bijlage 2: Nieuwe Kredieten	45
Bijlage 3: Begrippenlijst	48
Bijlage 4: Afkortingenlijst	57

Algemeen

Voorwoord

Geachte raadsleden,

Net als in voorgaand jaar ontvangt u van ons dit jaar een Integrale voortgangsrapportage. Hierin zijn de Voorjaarsbrief 2023 en de Perspectievennota 2024-2027 geïntegreerd in één rapportage. Het onderdeel Voorjaarsbrief heeft betrekking op het lopende begrotingsjaar (2023) en de Perspectievennota op de daaropvolgende jaren tot en met 2027. Via de Voorjaarsbrief informeren we u over afwijkingen ten opzichte van de door u vastgestelde begroting en vragen we u de begroting te wijzigen om deze weer aan te laten sluiten bij nieuwe ontwikkelingen en inzichten. Via de Perspectievennota informeren we u over de financiële vooruitzichten en vragen we u een besluit over de te hanteren kaders voor de begroting 2024 die u in het najaar ontvangt, alsmede de voorgestelde beleidsrichting voor de komende jaren.

Voorafgaande aan de bijstellingen in het lopende jaar en de beleidsontwikkelingen in de jaren vanaf 2024, treft u het hoofdstuk Ontwikkeling begrotingsresultaat 2023-2027 aan met daarin de financiële samenvatting van deze jaren.

Bijstellingen lopend begrotingsjaar 2023

In dit onderdeel van de Integrale voortgangsrapportage leest u op welke punten we bijstellen ten opzichte van de begroting 2023, zowel beleidsmatig als financieel. We stellen u voor om de lopende begroting op deze punten aan te passen. Het gaat om ontwikkelingen die onvermijdelijk, onuitstelbaar en onvoorzien zijn, de bekende 3 O's. Onder onvermijdelijk verstaan we uitgaven die we wellicht uit kunnen stellen, maar die hoe dan ook op ons af komen. Onder onuitstelbaar verstaan we uitgaven die we niet kunnen uitstellen tot het begrotingsjaar 2024, omdat dit bijvoorbeeld te grote schade of risico's op schade zou opleveren. Onder onvoorzien verstaan we uitgaven die we bij de behandeling van de begroting voor dit jaar nog niet hadden voorzien. De wijzigingen die we voorstellen moeten voldoen aan de 3 O's en dus zowel onvermijdelijk, als onuitstelbaar en onvoorzien zijn.

Onderwerpen die we niet benoemen in deze Integrale voortgangsrapportage worden volgens plan en planning uitgevoerd.

Beeld meerjarenperspectief en nieuw beleid 2024-2027

Beeld meerjarenperspectief

Zoals bij alle gemeenten is ook in Tynaarlo sprake van een 'ravijn' vanaf het jaar 2026. De forse uitname uit het gemeentefonds betekent voor onze gemeente een verlaging van de inkomsten van rond € 4,5 miljoen. Daar bovenop pakt ook de herverdeling van het gemeentefonds voor ons nadelig uit (vooralsnog € 1,5 miljoen), wat overigens al in de meerjarenraming is verwerkt. De VNG is nog steeds in gesprek met het kabinet om de scherpe randjes van de bezuiniging af te halen. Het Rijk overweegt om met ingang van het jaar 2027 een nieuwe gemeentelijke belasting, waarschijnlijk een ingezetenenheffing, te introduceren die een fors deel van de vervallen rijksinkomsten moet compenseren. Daar waar het Rijk de belastingen niet verlaagt, leidt dit onvermijdelijk tot lastenverzwaring voor de inwoner, waar we zeer terughoudend in willen zijn.

In deze situatie zijn in onze ogen drie strategieën mogelijk:

1. Het VNG-advies opvolgen, d.w.z. voor 2024 en 2025 'normaal' begroten en voor 2026 en verder het reële tekort laten zien. Hiermee wordt voor het Rijk duidelijk gemaakt dat de taken waar we gezamenlijk voor staan (onder meer in het kader van migratie en klimaat) niet kunnen worden uitgevoerd zonder een adequaat budgettair kader;
2. Sturen op een tekort vanaf 2026 wat naar de huidige inzichten oplosbaar is door bijvoorbeeld (niet limitatief) aan een of meer van de volgende knoppen te draaien:
  - a. Invoering van een nieuwe gemeentelijke belasting zoals door het Rijk voorgesteld. In dat kader wordt gedacht aan een ingezetenenheffing ingaande 2027;
  - b. Nagaan welk deel van het (jaarrekening)resultaat een structureel karakter heeft. Wij zijn bezig in beeld te brengen wat reëel begroten voor effect kan hebben op de begroting en meerjarenraming;
  - c. Onder voorbehoud dat de financiële spelregels, waaronder de regel dat structurele lasten structureel gedekt moeten worden, worden verruimd zoals nu wordt onderzocht, een deel van de jaarlijkse winsten van het grondbedrijf inzetten voor de reguliere exploitatie. In het

- verleden werden bedragen tussen de € 300.000 en € 500.000 jaarlijks ingezet vanuit het grond- c.q. ontwikkelbedrijf ten gunste van de 'reguliere' exploitatie;
- d. De afschaffing van het abonnementstarief Wmo ingaande 2025 gaat naar verwachting tot besparingen leiden. Na de invoering ervan in 2020 hebben wij een toenemend gebruik gezien van de huishoudelijke hulp tot indicatief rond € 1 miljoen. Verwacht kan worden dat afschaffing van het abonnementstarief deze stijging deels weer teniet zal doen;
  - e. Afschalen, dan wel beëindigen van het ingevoerde schommelfonds per 2026, omdat vanaf dat jaar de huidige 'trap-op-trap-af' systematiek (die de schommelingen in het gemeentefonds voor een groot gedeelte heeft veroorzaakt) wordt afgeschaft. Dit resulteert in een structureel voordeel van maximaal € 500.000.

Bovenstaande is in dit stadium nog als zeer indicatief en niet limitatief te beschouwen. Het tekort op de exploitatie doet zich pas voor vanaf 2026. We hebben als gemeente nog tijd om fundamentele keuzes te maken. Anderzijds is het zo dat structurele verplichtingen die we in 2024 en 2025 aangaan, ook vanaf 2026 gedekt moeten kunnen worden.

Wij hebben in deze Integrale voortgangsrapportage gestuurd op een tekort van € 3 miljoen vanaf 2026, mede omdat we verwachten dat het Rijk nog wel met enige compensatie zal komen. Afschaffing van de opschalingskorting is nog steeds onverkort de inzet van de VNG, wat onze gemeente al € 1-€ 1,5 miljoen zou besparen. Maar graag gaan we met u het gesprek aan wat, gegeven de omstandigheden, een zorgvuldige financiële koers is voor de komende jaren.

Meer dan ooit is deze Integrale voortgangsrapportage het fundament waar de begroting en meerjarenraming op gebouwd gaat worden. De begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 worden derhalve gebaseerd op het budgettaire kader dat we van uw raad meekrijgen bij de behandeling en vaststelling van de Integrale voortgangsrapportage, (mogelijk) nieuwe ontwikkelingen vanuit het Rijk en, indien en voor zover dit nog onvoldoende oplevert, de eigen inzichten van het college voor passende maatregelen om tot een sluitend meerjarenperspectief te komen.

Nieuw beleid 2024-2027

In deze Integrale voortgangsrapportage doen wij ook voorstellen voor nieuw beleid. Veel zaken vragen gemeentelijke investeringen, zowel binnen het fysieke als binnen het sociale domein. Inwoners, ondernemers, toeristen, etc. rekenen op een gemeente die oog heeft voor wat nodig is. Deze ambities zullen uiteraard in balans moeten zijn met de financiële speelruimte. Als hiervoor gesteld willen we samen met uw raad deze balans vinden.

Met inachtneming hiervan hebben we in het onderdeel nieuw beleid 2024-2027 een verdere concretisering opgenomen van de verschillende beleidsontwikkelingen uit het bestuursakkoord 2022-2026 die nog niet verwerkt waren in de begroting 2023 en het meerjarenperspectief, alsmede nieuwe actuele ontwikkelingen die hiermee in lijn liggen. Daarnaast is sprake van enkele overige beleidsvoorstellen die hier zijn opgenomen.

Hiermee leggen we de basis voor de begroting 2024.

Financiële uitgangspunten 2024-2027

In dit hoofdstuk van deze Integrale voortgangsrapportage stellen we u voor welke financiële kaders we willen hanteren voor de begroting 2024. Zoals gezegd zullen we naast deze financiële kaders voor de begroting ook rekening houden met de inhoudelijke ambities vanuit het bestuursakkoord.

Meicirculaire 2023

Net als in 2023 is het ons ook nu weer gelukt om de financiële gevolgen van de meicirculaire te verwerken in de Integrale voortgangsrapportage. Dit is van belang, gezien de vele majeure ontwikkelingen die spelen en die in meer of mindere mate gevolgen hebben voor de financiële positie van onze gemeente.

Tenslotte

Deze Integrale voortgangsrapportage kent een andere opzet dan u gewend bent. Zowel de beleidsmatige als financiële kaders en uitgangspunten worden vastgesteld bij besluitvorming over de Integrale voortgangsrapportage. Beleidsmatig wordt alleen nieuw beleid toegelicht. Daarmee komen we tot een compact en samenhangend boekwerk, wat naar wij verwachten, samenhangend met de nieuwe Planning en Control cyclus, bij zal dragen aan het daadwerkelijk 'aan het stuur zetten' van uw raad bij de beleidsmatige en financiële koers van onze gemeente

Met vriendelijke groet,

College van burgemeester en wethouders.

Ontwikkeling begrotingsresultaat 2023 - 2027

Eind mei hebben we u via de zogenaamde Kaderbrief 2023-2027 geïnformeerd over de actuele financiële positie ter voorbereiding op deze Integrale voortgangsrapportage (IVR). Dit, vanwege het feit, dat er een aantal majeure ontwikkelingen speelt die van invloed zijn op de financiële positie van de gemeente nu en in de komende jaren.

Samenvatting Kaderbrief

De hieronder genoemde ontwikkelingen zijn nu en in de toekomst van invloed op de financiële positie van de gemeente Tynaarlo. Deze ontwikkelingen hebben we reeds toegelicht bij de Kaderbrief en daarom is deze toelichting in deze IVR achterwege gebleven:

1. Structurele rijksbijdrage vanaf 2027
2. Uitname gemeentefonds
3. Volume-accres
4. Compensatie loon- en prijsontwikkeling
5. Opschalingskorting
6. Sociaal domein
7. Herverdeling gemeentefonds

Het verwachte effect hebben we als volgt verwerkt in deze IVR:

	Landelijk effect	Verwerkt effect in IVR
1. Structurele rijksbijdrage vanaf 2027	€ 1 miljard	+/- € 1,5 mln. miljoen
2. Uitname gemeentefonds	€ 2,2 miljard	Al verwerkt in begroting
3. Volume-accres	€ 0,75 miljard	-/- € 1,1 miljoen
4. Compensatie loon- en prijsontwikkeling	€ 0,37 miljard	-/- € 0,5 miljoen
5. Opschalingskorting	€ 0,65 miljard	Al verwerkt in begroting
6. Sociaal domein	€ pm	Al verwerkt in begroting
7. Herverdeling gemeentefonds	€ pm	Al verwerkt in begroting
Totaal	€ 3,97 miljard	-/- € 0,1 miljoen

Het totale effect van de in de Kaderbrief opgenomen ontwikkelingen bedraagt, gebaseerd op de meicirculaire 2023, € 0,1 miljoen (nadelig) en is financieel verwerkt in deze IVR in de mutatie van de algemene uitkering als bijstelling in 2023 en de daarop volgende jaren. Deze bijstelling komt bovenop de som van de negatieve bijstellingen van het gemeentefonds die reeds verwerkt zijn in de begroting, waaronder de uitname gemeentefonds (effect € 4,5 mln.) en de opschalingskorting (effect € 1 mln.).

Zoals al gezegd ziet de financiële positie van verreweg de meeste gemeenten er met ingang van het jaar 2026 aanzienlijk negatiever uit. Dit als gevolg van een substantiële verlaging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Ook voor onze gemeente geldt dat onze gezonde financiële positie ineens omslaat per 2026.

Vooralsnog hebben we gemeend om onze huidige behouden koers voort te kunnen zetten. Concreet betekent dit dat we ruim binnen de bandbreedte van de financiële ruimte in de jaren 2024 en 2025 blijven en afstevenen op een tekort van rond € 3 miljoen in de jaren erna. Een en ander leidt tot het volgende geactualiseerde financieel meerjarenperspectief 2023-2027, waarbij de vastgestelde begroting 2023 als vertrekpunt is genomen:

Overzicht ontwikkeling begrotingsresultaat 2023-2027		(bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027	
1 Begrotingsresultaat begroting 2023	152	2.379	2.461	-905	-905	
2 Effect decembercirculaire 2022	-282	-316	-316	-319	-322	
3 CAO verhoging	-1.350	-1.407	-1.465	-1.521	-1.521	
4 Effect meicirculaire 2023	606	1.221	2.342	1.307	3.079	
5 Aanpassingen prijsindex		-250	-450	-490	-1.270	
6 Aanpassingen loonindex		-200	-615	-860	-1.870	
7 Financiële bijstellingen 2023-2027 structureel	25	135	116	90	82	
Financiële bijstellingen 2023-2027 incidenteel	-50	-375	-150	-100	-6	
Dekking incidenteel resultaat uit de Argi	50	375	150	100	6	
8 Nieuw beleid coalitieakkoord		-1.395	-424	-523	-523	
Dekking incidentele mutaties uit ARGi		1.395	375	225	25	
9 Nieuw beleid overig		-358	-308	-308	-120	
Dekking incidentele mutaties uit ARGi		355	255	255	67	
Actueel begrotingsresultaat	-849	1.559	1.971	-3.049	-3.278	

Toelichting op de hiervoor genoemde onderdelen

1. Begrotingsresultaat begroting 2023

Dit is het vertrekpunt van de actualisatie van het financieel meerjarenperspectief 2023 – 2027 in deze brief.

2. Effect decembercirculaire 2022

Het effect van de decembercirculaire heeft bijna volledig betrekking op een bijstelling van de uitkeringsfactor. Het ministerie van BZK heeft in het rekenmodel van de septembercirculaire gerekend met een te hoge raming van de WOZ-waarden, waardoor de uitkeringsfactor te hoog was vastgesteld. Omdat de WOZ-waarden lager zijn dan gemeld in de septembercirculaire 2022, wordt de uitkering in de decembercirculaire (negatief) gecorrigeerd.

3. Cao-verhoging

Op basis van een eerste berekening zal de nieuwe cao € 1,35 miljoen aan extra lasten tot gevolg hebben voor 2023. Deze extra lasten worden deels gecompenseerd middels de accresen voor loon- en prijsontwikkeling. De compensatie is echter niet een op een te linken aan de nieuwe cao. Wel is duidelijk dat de compensatie bij lange na niet genoeg is om de extra lasten te dekken.

4. Effect meicirculaire 2023

De meicirculaire 2023 bevat diverse significante bijstellingen, zoals een structurele bijdrage vooruitlopend op de financieringssystematiek vanaf 2027 ad € 1,5 miljoen, taakmutaties voor de tekorten in de jeugdzorg voor 2024 en 2025 en loon- en prijscompensatie voor bepaalde taken. Daarnaast is er sprake van een veelvoud aan andere (o.m. technische) wijzigingen. Deze post geeft het saldo van deze wijzigingen weer. Het saldo is qua omvang gunstig, dit wordt primair veroorzaakt door het zogenaamde accres. Het accres bevat ook een compensatie voor loon- en prijsstijgingen. Zie ook hieronder. De bijstellingen met betrekking tot accresontwikkelingen bedragen:

2023	€ 411.000
2024	€ 921.000
2025	€ 1.533.000
2026	€ 1.648.000
2027	€ 1.714.000

5. Aanpassingen prijsindex

Voor wat betreft de loon- en prijsindex wordt conform onze financiële uitgangspunten aangesloten bij de percentages die door het Rijk in de septembercirculaire 2022 zijn opgenomen. De loon- en prijsindex van de septembercirculaire 2022 zijn reeds voor de jaarschijven 2023 – 2026 verwerkt in de begroting 2023. Aan de hand van de meicirculaire 2023 zijn de meest recente indices voor de jaarschijven 2023 – 2026 verwerkt en wordt de jaarschijf 2027 toegevoegd.

6. Aanpassingen loonindex

Zie 5.

7. Financiële bijstellingen 2023-2027 e.v.

De bijstellingen 2023-2027 worden in de hierna volgende hoofdstukken toegelicht. Incidentele mutaties komen ten laste van de ARG1.

8. Nieuw beleid coalitieakkoord

Het nieuwe beleid uit het coalitieakkoord wordt in de hierna volgende hoofdstukken toegelicht. Incidentele uitzettingen kunnen ten laste van de ARG1 worden gebracht.

9. Nieuw beleid overig

Het overig nieuw beleid wordt in de hierna volgende hoofdstukken toegelicht. Incidentele mutaties komen ten laste van de ARG1.

Conclusie – financiële koers

Zoals al gezegd achten wij het realistisch om onze huidige behouden koers voort te kunnen zetten. Dit betekent dat we ruimte inzetten voor nieuw beleid, waarbij we ruim binnen onze begrotingsruimte van de jaren 2024 en 2025 blijven. Voor de jaren 2026 en 2027 leidt dit op dit moment tot negatieve begrotingssaldi van ca. € 3 miljoen. Dit in de wetenschap dat Den Haag voor deze nadelen over de brug zal moeten komen. U heeft hierover ook gelezen in het voorwoord.

Daar waar mogelijk zetten we onze meer dan goede reservepositie in ter bekostiging van de voorstellen voor nieuw beleid. Zoals ook al gemeld bij de Kaderbrief worden we hierin, met de huidige kaders, beperkt. Momenteel loopt een landelijk onderzoek om gemeenten meer armslag te geven incidentele middelen in te zetten. Daarbij wordt het principe van 'structureel en reëel dekkende begroting' van een ruimere definitie voorzien.

Bijstellingen 2023 - 2027

Hoofdstuk 0 || Bestuur en ondersteuning

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Geen bijzonderheden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Rijbewijzen	S	61	61	61	61	61
Dotatie voorziening onderhoud gebouwen	S	-20	-20	-20	-20	-20
Serviceonderhoud gebouwen	S	50	50	50	50	50
Rookvrije zones	I	-40	-40			
Overhead - ICT	I/S	-157	-156	-100	-100	-100
Overhead – overige bedrijfsvoering	I/S	-56	-180	-180	-130	-36
Loonstijgingen als gevolg van HR21	S	pm	pm	pm	pm	pm
Prijspeil indexatie bestaande kredieten gemeentehuis	S		-4	-4	-4	-4
Parkeerplaats gemeentehuis	I	pm				
SDA Inkoop en belastingen	S	-94	-79	-79	-79	-79
Dividend BNG en Enexis	I/S	201	100	100	100	100
Decembercirculaire 2022	I	-291				
Meicirculaire 2023	I	776				
Inkomsten OZB eigenaren woningen	I/S	200	100	100	100	100
Totaal bijstellingen		630	-168	-72	-22	72

Rijbewijzen

Naar aanleiding van nieuwe prognoses worden voor de rijbewijzen structureel meer inkomsten verwacht ten bedrage van € 40.000. Daarnaast zijn de Rijksafdrachten te hoog begroot. Als gevolg van meer digitale aanvragen nemen de Rijksafdrachten af. Dit heeft een eveneens structureel positief effect van € 21.000.

Dotatie voorziening onderhoud gebouwen

De doorrekening van de voorziening onderhoud gebouwen 2022 leidt tot een jaarlijks benodigde aanvullende dotatie van € 20.000.

Serviceonderhoud gebouwen

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 0 gaat het om € 50.000.

Rookvrije zones

Uitvoering van motie 2022-20 betreft het doen van een onderzoek naar uitbreiding van rookvrije zones in de openbare ruimte. Hiervoor is extra projectcapaciteit nodig in 2023 (€ 40.000) maar ook betrokkenheid en ureninzet van diverse disciplines binnen de gemeentelijke organisatie zoals EZ, OR, Vastgoed en MM. In 2024 is nogmaals € 40.000 nodig voor het (gedeeltelijk) rookvrij proberen te maken van terrassen, het aanduiden van rookvrije zones met borden en een publiciteitscampagne.

Samenwerkingsverband Drentsche Aa – Inkoop en Belastingen

In januari is de bestuurlijke stuurgroep akkoord gegaan met het voorstel tot verdere professionalisering van SDA Inkoop. De toename in onrechtmatigheden, het toegenomen belang van inkoop door interne externe ontwikkelingen en de toegenomen verantwoordelijkheid voor rechtmatigheid van het college vanaf 2023 maken het noodzakelijk inkoop verder te professionaliseren. De structurele extra bijdrage van de gemeente Tynaarlo (26% van het totaal) bedraagt € 60.000 per 2024. In 2023 zullen de kosten iets hoger zijn door overlap tussen inhuur en

vaste formatie en gaat het voor Tynaarlo om een bedrag van € 75.000. De bijdrage aan SDA belastingen gaat als gevolg van hogere kosten van de belastingapplicatie met € 19.000 omhoog.

Dividend BNG en Enexis

De dividenduitkering van de BNG (Bank Nederlandse Gemeenten) is € 58.000 hoger dan in de begroting opgenomen en de dividenduitkering van Enexis is € 143.000 hoger dan in de begroting opgenomen. De begroting wordt voor deze beide onderdelen bijgesteld (circa 50% wordt structureel meegenomen).

Overhead – ICT

Op het gebied van de bedrijfsvoering zijn er diverse mutaties die te maken hebben met geautomatiseerde systemen, waarbij we te maken hebben met de gevolgen van de inflatie. Er worden meerkosten geraamd voor de aanbesteding van het financieel pakket, een abonnement op een digitaal juridisch kennissysteem, het vervangen van de applicatie voor omgevingsvergunningen, de gemeentepagina die opnieuw is aanbesteed en diverse ICT maatregelen 2023 uit het Informatiebeleidsplan. De kosten voor het implementeren van de ICT-maatregelen (waaronder upgrade van de Citrix werkpleksoftware en bredere inzet van Microsoft 365) worden gedekt uit de bestemmingsreserve Informatiebeleid. Voor de aanbesteding van het salarissysteem is vooralsnog een pm raming opgenomen.

Overhead – overige bedrijfsvoering

Diverse mutaties met betrekking tot de overige bedrijfsvoering zijn geclusterd opgenomen. Het gaat om doorontwikkeling van de organisatie (een tijdelijke extra impuls voor het concernmanagement) en aanpassing van afdelingsbudgetten voor abonnementen, gereedschappen en bedrijfskleding (waaronder nieuwe toga's voor de BABS-en).

Loonstijgingen als gevolg van HR21

In het kader van HR21 worden alle functies in de gemeentelijke organisatie opnieuw gewaardeerd. Dit kan met ingang van 2024 leiden tot extra kosten die nu nog niet zijn in te schatten. Vooralsnog is daarom een pm-raming opgenomen.

Prijspeil indexatie bestaande kredieten gemeentehuis

Gezien de stijgende prijzen in de afgelopen jaren is het nodig de kredieten die beschikbaar zijn gesteld voor het verduurzamen van het gemeentehuis te indexeren. Het gaat om investeringen in installaties, LED verlichting en het vegetatiedak. Dit leidt tot extra kapitaallasten van € 4.000 met ingang van 2024. In het hoofdstuk *Nieuw beleid overig* is met ingang van 2024 een raming opgenomen voor de revitalisering van het gemeentehuis.

Parkeerplaats gemeentehuis

De afwatering van het bezoekersdeel van de parkeerplaats bij het gemeentehuis in Vries is onvoldoende. Dit vraagt om een aanpassing. De kosten hiervoor zijn nog niet bekend. Er wordt hiervoor een pm raming opgenomen.

Decembercirculaire 2023

Het effect van de decembercirculaire heeft bijna volledig betrekking op een bijstelling van de uitkeringsfactor. Het ministerie van BZK heeft in het rekenmodel van de septembercirculaire gerekend met een te hoge raming van de WOZ-waarden, waardoor de uitkeringsfactor te hoog was vastgesteld. Omdat de WOZ-waarden lager zijn dan gemeld in de septembercirculaire 2022, wordt de uitkering in de decembercirculaire (negatief) gecorrigeerd. In totaal heeft de decembercirculaire een negatief effect van € 291.000.

Meicirculaire 2023

De meicirculaire 2023 geeft op totaalniveau een positieve bijstelling van € 776.000. In dit voordeel zitten voor € 170.000 aan extra middelen die budgetneutraal zijn opgenomen. Per saldo kent de meicirculaire daarmee een voordeel van € 606.000.

De bijstellingen bestaan op hoofdlijnen uit de volgende onderdelen:

Accresontwikkeling	€ 411.000
Mutaties mbt 2022	€ 6.000 (negatief)
Uitkeringsfactor, ontwikkeling uitkeringsbasis en overig	€ 90.000
Overige Taakmutaties	€ 111.000
Integratie- en decentralisatieuitkeringen	€ 170.000
Totaal	€ 776.000

Inkomsten OZB eigenaren woningen

Zowel de WOZ-waarden van de woningen als de areaaluitbreiding door woningbouw zijn hoger uitgevallen dan ingeschat ten tijde van het opstellen van de begroting 2023 en het vaststellen van de OZB-tarieven. Hierdoor is sprake van een voordeel van € 200.000 op de inkomsten 2023. Een deel van de hogere inkomsten wordt structureel meegenomen.

Hoofdstuk 1 || Veiligheid

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Geen bijzonderheden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Serviceonderhoud gebouwen	S	-2	-2	-2	-2	-2
Totaal bijstellingen		-2	-2	-2	-2	-2

Serviceonderhoud gebouwen

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 1 gaat het om negatief € 2.000.

Hoofdstuk 2 || Verkeer en vervoer en waterstaat

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Projecten zoals herinrichting Hoofdweg Eelde/Paterwolde en Westlaren ondervinden vertraging door externe factoren zoals planningen van nutsbedrijven, levering van materialen zoals nutskasten en stikstof (aerialberekeningen). Zo het nu lijkt starten de nutsbedrijven in Eelde in het tweede kwartaal van 2024. De inwoners worden regelmatig geïnformeerd over de planning. Eventuele financiële consequenties van de vertraging zijn nog niet duidelijk.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Vervangen verkeersregelinstallatie	S		-2	-2	-2	-2
Vervangen tractor	S		-3	-3	-3	-3
Serviceonderhoud gebouwen	S	4	4	4	4	4
Totaal bijstellingen		4	-1	-1	-1	-1

Vervangen verkeersregelinstallatie

De verkeersregelinstallatie aan de Hogeweg in Zuidlaren is technisch afgeschreven en dient in 2023 te worden vervangen. Een investering van € 30.000. De kapitaallasten hiervan bedragen met ingang van 2024 € 2.000 per jaar.

Bij brief van 17 februari 2023 hebben wij uw raad geïnformeerd over de vervanging en het aanvragen van een krediet bij de Integrale voortgangsrapportage (onderdeel voorjaarsnota). De nieuwe verkeersregelinstallatie is inmiddels geplaatst.

Vervangen tractor

De huidige tractor moet gezien de technische staat in combinatie met de vele draaiuren vervangen worden. In 2022 is door de raad € 60.000 ter beschikking gesteld voor het vervangen van een tractor met de nieuwste diesel motor van deze huidige tijd. Door de forse prijsstijgingen in de afgelopen jaren is het tot op heden niet gelukt om voor dit budget een geschikte tractor ter vervanging aan te schaffen. Voorgesteld wordt om het bestaande budget van € 60.000 op te hogen met € 30.000 en hiermee de vervanging van onze huidige tractor te realiseren. De extra kapitaallasten bedragen € 3.000 per jaar.

Serviceonderhoud gebouwen

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 2 gaat het om € 4.000.

Hoofdstuk 3 || Economie

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Ondernemersvereniging De Punt

Bedrijventerrein De Punt heeft in maart een eigen ondernemersvereniging opgericht. Dit is een gevolg geweest van deelname van het bedrijventerrein aan het pilotproject 'energieneutrale bedrijventerreinen 2035' van provincie Drenthe. De Punt was één van de vier pilotlocaties in de provincie Drenthe. De oprichting van Ondernemersvereniging De Punt gaat helpen bij het toekomstbestendig en energieneutraal maken van het bedrijventerrein.

Distributieplanologisch onderzoek (DPO) Vries

Op dit moment wordt een DPO uitgevoerd naar de economische ontwikkelingen in Vries. Dit naar aanleiding van het sluiten van Brink 10, de drogisterij en het opheffen van de bedrijvenvereniging VOV. Op basis van dit DPO zal er worden gekeken naar de economische mogelijkheden die er zijn in Vries en zullen wij bepalen welke bijdrage wij als gemeente daar aan leveren.

Groningen Airport Eelde (GAE)

GAE heeft een toekomstvisie opgesteld voor de komende 10 jaar. In deze visie wordt een beeld geschetst van de toekomst van GAE de komende 10 jaar waarbij veel aandacht zal zijn voor verduurzaming. Om een goed oordeel te kunnen geven op deze visie (en op basis daarvan ons te beraden over de rol en positie van de gemeente als aandeelhouder van GAE) hebben wij een onafhankelijk onderzoeksbureau opdracht gegeven namens de gemeente Tynaarlo een analyse maken van de plannen.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Uitvoering motie 2022-25: Regio Groningen Assen	I		-40			
Invulling motie Bruisende Kernen	I	-133				
<i>Subtotaal bijstellingen</i>		0	-40	0	0	0
Uitbreiding formatie EZ/bedrijvencontactfunctie en R&T	S	-11	-22	-22	-22	-22
<i>Subtotaal nieuw beleid/kredieten</i>		-11	-22	-22	-22	-22
Totaal bijstellingen en nieuw beleid/kredieten		-144	-62	-22	-22	-22

Uitvoering motie 2022-25: Regio Groningen Assen (bijstelling)

Ter uitvoering van motie 2022-25 van de gemeenteraad zal een visie op deelname in de Regio Groningen Assen en financiële doorvertaling ervan worden opgesteld en met de raad worden besproken in 2024. De kosten van de incidenteel benodigde extra capaciteit worden geraamd op € 40.000.

Budget Motie Bruisende Kernen (bijstelling)

In de Jaarrekening 2021 is een reserve gevormd in het kader van de Motie Bruisende kernen voor de uitvoering van de verschillende impuls- en verfraaiingmaatregelen in de dorpskernen Eelde, Vries en Zuidlaren die anders niet uitgevoerd worden, door het ontbreken van middelen in de reguliere budgetten. Om de concrete initiatieven in de verschillende hoofdkernen uit te kunnen voeren is € 133.000 toegevoegd aan deze reserve zodat de kosten hieruit gedekt kunnen worden. Dit bedrag is het restant bedrag van het budget Motie Bruisende Kernen.

Voorgesteld wordt dit restant bedrag op te nemen in de exploitatie 2023 en in te zetten voor:

- In Eelde-Paterswolde uitvoering geven aan het initiatief hanging baskets vanuit de notitie Bloemendorp Eelde-Paterswolde.
- In Zuidlaren aansluiten bij de Centrumontwikkeling Zuidlaren. Het proces wordt zo ingericht dat ideeën door en voor jongeren naar voren worden gebracht en deze worden betrokken bij de verdere uitwerking van het Centrumplan Zuidlaren.

- In Vries het restant budget inzetten voor verdere uitvoering van de actie-agenda Vries.

Uitbreiding formatie EZ/bedrijvencontactfunctie en R&T (nieuw beleid)

De economische ontwikkelingen in de afgelopen jaren binnen onze gemeente hebben geleid tot een grotere behoefte aan economische afstemming en beleidsadvisering en tevens tot het nog steviger leggen van de contacten met ondernemers. Om voldoende daar op in te kunnen spelen én de bedrijvencontactfunctie goed in te kunnen (blijven) vullen, respectievelijk de contacten en advisering met betrekking tot recreatie & toerisme is het wenselijk de inzetmogelijkheden van zowel de huidige functionaris EZ/bedrijvencontacten als de formatieruimte van de beleidsadviseur R&T per direct te uit te breiden met elk 0,11 fte. De huidige formatie voor "Economie" (EZ/bedrijvencontacten en R&T) van 1,56 fte is in vergelijking met omliggende gemeenten en andere beleidsdomeinen aan de bescheiden kant.

Hoofdstuk 4 || Onderwijs

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Geen bijzonderheden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Onderwijsachterstandenbeleid	I	-64				
Indexering Huisvestingsprogramma (HVP) 2023	I	-13				
Serviceonderhoud gebouwen	S	147	147	147	147	147
Meicirculaire 2023	I	-4				
<i>Subtotaal bijstellingen</i>		66	147	147	147	147
Vervangen dekvloer MFA Borchkwartier	I		-25	-25	-25	-25
Aanpassing bouwbudget Rkbs Mariaschool Eelde	S				-26	-26
Prijspeil indexatie bestaande verduurzamingskredieten	I		-20	-20	-20	-20
<i>Subtotaal nieuw beleid/kredieten</i>		0	-45	-45	-71	-71
Totaal bijstellingen en nieuw beleid/kredieten		66	102	102	76	76

Onderwijsachterstandenbeleid (bijstelling)

Om alle peuters die baat hebben bij Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) te kunnen bekostigen is een verdubbeling van het budget van het Rijk nodig (we krijgen € 64.000). VVE is een preventief programma voor peuters met dreigende taalachterstand en sociaal-emotionele achterstand. Door zo vroeg mogelijk in te zetten hebben ze een betere start op de basisschool. Er is, theoretisch, door het Ministerie becijfert dat we ongeveer 10-15 VVE peuters zouden hebben. Dit blijken in de praktijk ongeveer 30 te zijn. In 2023 wordt een overschrijding van het beschikbare budget met € 64.000 voorzien. In het najaar wordt een VVE-beleidsplan opgesteld met een meerjarige doorkijk.

Indexering Huisvestingsprogramma (HVP) 2023 (bijstelling)

In december 2022 is door de raad budget beschikbaar gesteld voor het Huisvestingsprogramma 2023. Hierbij is gebruik gemaakt van een voorlopige indexering van 6,5% op de bouwkosten en 2% op de eerste inrichting meubilair/ OLP. Inmiddels is de jaarlijkse indexering bekend en vastgesteld door het college. De indexering op de bouwkosten is 5,49% en voor de eerste inrichting meubilair/ OLP 14,62%. Op basis hiervan wordt het beschikbaar gestelde budget 2023 voor eerste inrichting met € 13.000 verhoogd.

Serviceonderhoud gebouwen (bijstelling)

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 4 gaat het om € 147.000.

Aanpassing bouwbudget Rkbs Mariaschool Eelde (krediet)

Een aanpassing van het bouwbudget voor de nieuwbouw van de Rkbs Mariaschool in Eelde is nodig als gevolg van een toename van het aantal leerlingen en daarmee de capaciteitsbehoefte. Daarnaast zijn de bouwkosten ten opzichte van 2022 dusdanig gestegen dat aanpassing van het budget noodzakelijk is. Het gehanteerde normbudget per m² wordt gelijk getrokken met het budget dat beschikbaar wordt gesteld voor de nieuwbouw van scholen bij de uitvoering van het Accommodatiebeleid Zuidlaren. Het krediet uit de begroting 2022 van € 2.301.000 dient te worden verhoogd tot € 3.332.000. Ingebruikname van de Mariaschool is voorzien in de zomer van 2025. De hogere investering leidt vanaf 2026 tot extra kapitaallasten ten bedrage van € 26.000. Overigens is dit krediet exclusief de in het openbaar gebied te treffen maatregelen zoals het uitbreiden van parkeerplaatsen. Hierover ontvangt u in de loop van het jaar separaat een voorstel.

Vervangen dekvloer MFA Borchkwartier (krediet)

De dekvloer van het gebouw verstoft door nog onbekende oorzaak. Eventuele garantie- of aansprakelijkheidstermijnen zijn al lang vervallen. De bestaande dekvloer moet vervangen/gerepareerd worden. Dit valt buiten het geplande onderhoud van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). De totale investering wordt geraamd op € 500.000 en kent een afschrijvingstermijn van 25 jaar. De kapitaallasten van € 25.000 per jaar worden gedekt uit een nog te vormen bestemmingsreserve van € 565.000 te vormen uit de ARGJ.

Prijspeil indexatie bestaande verduurzamingskredieten (krediet)

Voor het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen zoals MFA's en sporthallen zijn in 2020 verschillende kredieten aangevraagd. Gezien de stijgende prijzen in de periode 2020-2023 is een indexatie van de kredieten in 2023 noodzakelijk om het doel te kunnen behalen. Dit leidt tot extra kapitaallasten ter grootte van € 20.000 met ingang van 2024 die ten laste van het begrotingsresultaat komen.

Hoofdstuk 5 || Sport, cultuur en recreatie

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Geen bijzonderheden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Buurtsportcoaches	I	-124				
Garantie installatie Vako	I	-37				
Cultuurvisie	I	-20				
Beeldende kunst	S	-7	-7	-7	-7	-7
Bibliotheken	S	-113	-113	-113	-113	-113
Bibliotheken	I		-40			
Moestuinen	I		-30			
Serviceonderhoud gebouwen	S	95	95	95	95	95
<i>Subtotaal bijstellingen</i>		<i>-206</i>	<i>-95</i>	<i>-25</i>	<i>-25</i>	<i>-25</i>
Museum De Buitenplaats	I	-200				
Natuurwaardenkaart	I	-75				
Subsidie natuurwaardenkaart	I	30				
<i>Subtotaal nieuw beleid/kredieten</i>		<i>-245</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
totaal		-451	-95	-25	-25	-25

Buurtsportcoaches (bijstelling)

In de begroting 2023 is een structureel budget opgenomen voor de inzet van combinatiefunctionarissen van € 286.000. Het benodigde structurele budget bedraagt € 410.000. Hieruit kunnen de volgende activiteiten bekostigd te worden:

- Inzet buurtsportcoaches: € 337.000
  - Inzet experts Sport Drenthe € 38.000
  - Uitvoering Drentse samenwerking: € 10.000
  - Activiteitenbudget: € 25.000
- Totaal: € 410.000

Het budget is niet meer toereikend om de kosten te dragen, er is in 2023 sprake van een tekort van € 124.000.

Garantie installatie Vako (bijstelling)

Voor het oplossen van installatieproblemen bij het gebouw van VAKO is een bedrag van € 37.000 nodig. Vanuit de bouw blijken installatieonderdelen minder te functioneren dan voorzien. Een claim richting de installateur wordt als onhaalbaar gezien. Met het beschikbaar stellen van dit bedrag aan VAKO kan dit hoofdstuk worden afgesloten.

Cultuurvisie (bijstelling)

De gemeenteraad heeft op 4 april 2023 ingestemd met de startnotitie cultuurvisie en het opnemen van de benodigde middelen bij de voorjaarsbrief. De ontwikkeling van de cultuurvisie is een activiteit die boven op de reguliere inzet van uren komt. Om het participatieproces en de ontwikkeling van de visie goed te kunnen vormgeven is ondersteuning nodig. De kosten worden begroot op € 20.000. Er is hiervoor geen budget in het coalitieakkoord opgenomen.

Beeldende kunst (bijstelling)

De inflatie heeft invloed op de kosten voor het onderhouden, behoud en vervanging van onze kunstwerken. In 2022 zijn we niet binnen budget gebleven en de verwachting is dat dit voor 2023 en 2024 ook niet lukt. De overschrijdingen zijn niet enorm maar het budget is niet meer passend.

Bibliotheken (bijstelling)

De jaarlijkse structurele subsidie aan bibliotheken (exclusief vergoeding huisvesting) wordt verhoogd naar € 14 per inwoner (invulling van motie 2022-19). De extra kosten bedragen € 113.000 vanaf 2023. Daarnaast is in 2024 € 40.000 opgenomen voor extra beleidscapaciteit voor het uitwerken van een plan voor drie volwaardige bibliotheekvoorzieningen in de drie grote kernen en voor versterking in digitale communicatie met de overheid en leenmogelijkheden van boeken voor de vijftien kleinere kernen.

Moestuinen (bijstelling)

Uitvoering van motie 2022-28 betreft het onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor uitbreiding van moestuinen in openbare ruimte, op particuliere grond en op schoolpleinen. Onderdeel hiervan is het inventariseren van wachtlijsten versus beschikbare moestuinen en een ronde langs scholen maken. Het opleveren van het onderzoek zal in het eerste kwartaal van 2024 plaatsvinden. Kosten van benodigde extra capaciteit zijn € 30.000.

Serviceonderhoud gebouwen (bijstelling)

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 5 gaat het om € 95.000.

Museum De Buitenplaats (nieuw beleid)

De provincie en de gemeente hebben Countus Accountants & Adviseurs B.V. in november 2022 gevraagd een onderzoek te laten uitvoeren naar de toekomst van het museum. De provincie betaalt twee derde van de kosten en de gemeente een derde. Voor het behoud van het museum en van het ensemble De Buitenplaats worden in de tweede helft van het jaar aanvullend proceskosten gemaakt .

Natuurwaardenkaart (nieuw beleid/krediet)

Er dient in 2023 een natuurwaardenkaart te worden opgesteld. Deze gaat als basis fungeren bij de nog vast te stellen en te implementeren gedragscode Soortenbescherming voor het beheer van de gemeentelijke gronden (zodat zorgvuldig kan worden gehandeld in het kader van de Wet Natuurbescherming). Daarnaast geeft de kaart een goed beeld van de huidige natuurkwaliteit en wordt in beeld gebracht waar de biodiversiteit kan of moet worden versterkt. In een vervolgtraject wordt de natuurwaardenkaart als basis gebruikt bij het opstellen van een groenvisie en een natuurvisie voor de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Gevraagd wordt hiervoor een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 75.000. De kosten kunnen naar verwachting deels gedekt worden uit een subsidie van de provincie Drenthe (€ 30.000).

Hoofdstuk 6 || Sociaal domein

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Geen bijzonderheden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Geactualiseerde werkbegroting 2023 NMD-samenwerking	S	-52	-52	-52	-52	-52
Aansluiting op begroting 2023 WPDA	I	179				
Meicirulaire 2023	I	-156				
Serviceonderhoud gebouwen	S	13	13	13	13	13
ICT-kosten sociaal domein	S	-5	-5	-5	-5	-5
Financiële ondersteuning kinderopvang bij sociaal medische indicatie	S	-44	-44	-44	-44	-44
Verlaging inkomensoverdrachten gemeenschappelijke regelingen	S	44	44	44	44	44
Totaal bijstellingen		-21	-44	-44	-44	-44

Geactualiseerde werkbegroting 2023 NMD-samenwerking

Op 9 maart 2023 heeft de regiegroep van NMD-samenwerking de wijziging op de werkbegroting 2023 van NMD-samenwerking goedgekeurd. De actualisatie van de begroting heeft enerzijds betrekking op personeelslasten zoals verwerking van de nieuwe CAO, inhuurkosten voor de regisseur bedrijfsvoering, reservering voor een trainee en aanpassing van de opleidingskosten naar een realistischer budget. Anderzijds gaat het om de post Extern advies die behoorlijk hoger uitvalt vanwege diverse kostprijsonderzoeken, kosten evaluatie NMD en kosten inhuur NIC.

Op basis van de geactualiseerde begroting stijgt het aandeel van de gemeente Tynaarlo voor 2023 met € 52.000.

Aansluiting op begroting 2023 WPDA

Het BBV schrijft voor dat de begroting van de gemeente één op één aansluit op die van de gemeenschappelijke regelingen. Voor wat betreft WPDA is dat nu nog niet het geval. Voorgesteld wordt deze aansluiting te bewerkstelligen. Per saldo leidt dit in 2023 tot een voordeel van € 179.000.

bedragen x € 1.000	Begroting 2023 gemeente Tynaarlo			Begroting 2023 WPDA		
	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
Uitkeringen Participatiewet	7.943	7.418	-525	6.805	6.216	-589
Loonkosten Wsw	0	441	441	1.316	1.403	88
Beschut werk	0	0	0	101	155	54
Detacheringen	0	0	0	324	0	-324
Bijzondere bijstand	0	791	791	0	743	743
Minimabeleid	0	32	32	0	32	32
Re-integratie	0	500	500	0	334	334
BBZ2004	38	57	19	23	57	34
Bedrijfsvoering	0	1.800	1.800	286	2.778	2.492
Onvoorzien	0	0	0	0	16	16
	7.981	11.039	3.058	8.855	11.734	2.879

Serviceonderhoud gebouwen

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 6 gaat het om € 13.000.

Financiële ondersteuning kinderopvang bij sociaal medische indicatie

De Sociaal Medische Indicatie (SMI) is een vangnetregeling die gemeenten de mogelijkheid geeft om gezinnen tijdelijk financieel te ondersteunen in de kosten van de kinderopvang als zij door bepaalde medische en/of sociale omstandigheden (tijdelijk) niet in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag. Tot 1 januari jl. voerde de WPDA deze taak voor ons uit. Het is echter een taak die bij de gemeente hoort. De WPDA is gestopt met de uitvoering per 1 januari jl.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stort jaarlijks € 28 miljoen in het gemeentefonds voor de regeling SMI (ongeoormerkt). Voor de gemeente Tynaarlo gaat het om een bedrag van (bij benadering) € 44.000. Ouders betalen een eigen bijdrage op basis van de toeslagentabel van de Belastingdienst. Voorgesteld wordt een bedrag van € 44.000 over te hevelen van de post inkomensoverdrachten gemeenschappelijke regelingen naar de post overige goederen en diensten.

Meicirculaire 2023

Leerlingenvervoer Oekraïne

De decentralisatie-uitkering Leerlingenvervoer Oekraïne is een tegemoetkoming aan gemeenten voor de kosten die zij gemaakt hebben en maken voor het vervoer van Oekraïners naar scholen. De decentralisatie-uitkering ziet toe op de periode van januari 2023 tot en met 31 juli 2023. De ontvangst binnen het gemeentefonds is verantwoord in hoofdstuk 0. De lasten ad € 53.000 zijn voor hetzelfde bedrag in dit hoofdstuk opgenomen.

Taal voor ontheemden uit Oekraïne

Ontheemden uit Oekraïne hebben nu beperkte mogelijkheden om de Nederlandse taal op vrijwillige basis te leren. Dit is wel noodzakelijk om een hogere arbeidsparticipatie te realiseren. Hiervoor heeft de gemeente middelen ontvangen via het gemeentefonds. De ontvangst binnen het gemeentefonds is verantwoord in hoofdstuk 0. De lasten ad € 32.058 zijn voor hetzelfde bedrag in dit hoofdstuk opgenomen.

Maatschappelijke begeleiding statushouders

Conform artikel 18 van de Wet inburgering 2013 voorziet het college in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. De gemeente Tynaarlo ontvangt hiervoor via het gemeentefonds een bedrag van € 23.700. De ontvangst binnen het gemeentefonds is verantwoord in hoofdstuk 0. De lasten zijn voor hetzelfde bedrag in dit hoofdstuk opgenomen.

Jeugdhulp kinderen in een AZC

In de septembercirculaire 2018 zijn gemeenten geïnformeerd dat zij vanaf 2019 volledig verantwoordelijk worden voor de organisatie en financiering van jeugdhulp, inclusief de jeugd-ggz, aan kinderen in een AZC. Hiervoor is structureel € 5,1 miljoen beschikbaar. In de meicirculaire is de definitieve verdeling voor 2022 opgenomen. Deze verdeling is gebaseerd op de cijfers van januari 2022 tot en met december 2022. Deze bedragen zijn voorlopig ook voor 2023 en verder gehanteerd. De gemeente Tynaarlo ontvangt voor 2023 € 38.507 extra middelen. De ontvangst binnen het gemeentefonds is verantwoord in hoofdstuk 0. De lasten zijn voor hetzelfde bedrag in dit hoofdstuk opgenomen.

Hoofdstuk 7 || Volksgezondheid en milieu

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Tijdelijke regelingen klimaat en energie beleid

De gemeente heeft veel taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Vanuit het Rijk zijn er diverse regelingen opgezet voor het uitvoeren van klimaat- en energietaken. In 2023 zal de gemeente Tynaarlo gebruik gaan maken van de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE) en wordt ook een aanvraag voorbereid voor de Specifieke Uitkering (SpUk) Lokale Aanpak Isolatie. Hierbij vindt afstemming en samenwerking plaats met de provincie en alle Drentse gemeenten.

Energiearmoede

Vanuit de specifieke uitkering Energiearmoede is een wijkgerichte aanpak opgezet waarbij vrijwilligers van Energiecoöperatie Drentse Aa bij huishoudens op bezoek gaan voor energiecoach-gesprekken. De energiecoach neemt gratis energiebesparende producten mee en kan deze meteen installeren en/of aanbrengen. Eventueel samen met een energieklusser. Buurteam Zuidlaren heeft voor circa 50 bewoners energiebesparende producten beschikbaar gesteld. De bewoners kunnen aan de klussers van Neie Naaber vragen om de materialen gratis aan te brengen. Ook organiseren ze voor de doelgroep spreekuren in de bibliotheek in Zuidlaren.

Uitvoeringsregeling Lokale Energie-initiatieven

Er is een nieuwe uitvoeringsregeling opgezet waarmee lokale Energie-initiatieven in de gemeente Tynaarlo een subsidie kunnen aanvragen voor hun lokale energieproject(en). Er kan maximaal 15.000 euro worden aangevraagd.

Deze regeling is aanvullend op de al langer bestaande Uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid. De nieuwe regeling Lokale Energie-initiatieven vergroot de realisatiekracht van bestaande initiatieven en stimuleert het ontstaan van nieuwe initiatieven.

Klimaatadaptatie

De lokale adaptatiestrategie (LAS) is in concept voorgelegd aan de werkgroep Duurzaamheid en de adviesgroep Platteland Kleine Kernen (APKK). Beiden hebben waardevolle aanbevelingen gedaan. Deze worden nu verwerkt. Na bespreking in het college wordt het document ter vaststelling aan de raad aangeboden.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Prenatale huisbezoeken	S	-13	-13	-13	-13	-13
Afval inzameling luiers en incontinentiemateriaal	I	73				
Serviceonderhoud gebouwen	S	13	13	13	13	13
Ten gunste van taakveld afval	I	-73				
Afval verwerkingskosten GFT	S		-124	-124	-124	-124
Dekking taakveld afval	S		124	124	124	124
Uitvoering klimaat- en energiebeleid	I	-629	-629	-629		
Bijdrage tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid	I	629	629	629		
Totaal bijstellingen		0	0	0	0	0

Prenatale huisbezoeken

De gezondheid voor, tijdens en na de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller van zowel fysieke als mentale problemen op latere leeftijd. Met de wet 'Prenataal huisbezoek door de Jeugdgezondheidszorg' zijn alle gemeenten vanaf 1 juli 2022 verplicht om een prenataal huisbezoek aan de zwangere en/of hun gezin in een kwetsbare situatie te bieden. Voor de extra jaarlijkse kosten (€ 13.000 vanaf 2023) zijn structureel middelen aan de algemene uitkering toegevoegd.

Afval inzameling luiers en incontinentiemateriaal

De lasten voor gescheiden inzameling van luiers en incontinentiemateriaal vallen € 73.000 lager uit dan geraamd omdat hier op dit moment nog geen recyclemogelijkheden zijn. Dit incidentele voordeel wordt toegevoegd aan de voorziening reiniging, waarmee eventuele toekomstige tegenvallers opgevangen kunnen worden. Per saldo is sprake van een budgettair neutraal effect op de begroting.

Serviceonderhoud gebouwen

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 7 gaat het om € 13.000.

Afvalverwerkingskosten GFT

Jaarlijks halen wij afgerond 5.000 ton GFT-afval op bij de huishoudens in de gemeente. Het materiaal wordt naar Attero in Wijster gebracht om verwerkt te worden tot compost. Het gaat om fijn GFT dat met minicontainers (kliko's) wordt ingezameld. De bestaande overeenkomst met Attero loopt tot 1 januari 2024. Dit is de reden dat de opdracht in de markt is gezet. Attero heeft als enige verwerker ingeschreven op het perceel van de gemeente Tynaarlo. Attero heeft te maken met stijgende kosten, zoals energielasten, personeelslasten e.d. De jaarlijkse kosten van de verwerking stijgen vanaf 2024 met € 124.000. Deze kosten worden doorberekend in het tarief voor afvalstoffenheffing (vast tarief), zodat per saldo sprake is van een budgettair neutraal effect op de gemeentelijke begroting.

Uitvoering klimaat- en energiebeleid

De gemeente heeft een aanvraag ingediend in het kader van de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft bij beschikking van mei 2023 een jaarlijkse bijdrage van € 629.000 voor de periode 2023 t/m 2025 toegekend. Met deze middelen kan de gemeente voor het programma Duurzaamheid collega's aannemen en/of externe deskundigen inhuren. Zo krijgt de gemeente de tijd om de interne organisatie te versterken voor het uitvoeren van uw klimaat- en energietaken in het kader van de Klimaatwet.

Hoofdstuk 8 || Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Ontwikkelingen en voortgang activiteiten

Omgevingswet

De datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet is definitief vastgesteld op 1 januari 2024. Op basis van het eerder verstrekte krediet wordt verder gegaan met de voorbereidingen op de invoering hiervan.

Woonwagenerven

Op het taakveld Wonen en bouwen wordt een overschrijding verwacht vanwege de lopende juridische procedure(s) met betrekking tot de toepassing van het woonwagenstandplaatsen toewijzingsbeleid in relatie tot de vrijgekomen woonwagenstandplaats aan de Wam 10 in Zuidlaren.

Actualisatie exploitatie 2023 - 2027

Bedragen x € 1.000	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Centrumontwikkeling Zuidlaren	S	-	-	-	-	-
Actualisatie grondpositie en grondbeleid	I		-40			
Serviceonderhoud gebouwen	S	3	3	3	3	3
Meicirculaire 2023	I	-2				
<i>Subtotaal bijstellingen</i>		1	-37	3	3	3
Soortenmanagementplan	I	-100	-200	-200		
<i>Subtotaal nieuw beleid/kredieten</i>		-100	-200	-200	0	0
Totaal bijstellingen en nieuw beleid/kredieten		-99	-237	-197	3	3

Centrumontwikkeling Zuidlaren (bijstelling)

In de raadsvergadering van december 2019 is een krediet van beschikbaar gesteld voor de uitwerking van de ontwikkelrichting van het centrum van Zuidlaren tot een concreet plan. De uitwerking van het centrumplan loopt in ieder geval nog dit hele jaar door. Het beschikbare restantkrediet is niet voldoende voor de extra kosten van de inzet van deskundigen, het maken van stedenbouwkundige ontwikkelrichtingen, het terugkoppelen aan inwoners en ondernemers, het voeren van gesprekken met ondernemers, het vastleggen van de afspraken en het projectmanagement. Het beschikbare krediet zal met € 200.000 overschreden gaat worden. Deze extra kosten kunnen naar verwachting volledig worden gedekt uit de provinciale subsidie voor de centrumontwikkeling.

Actualisatie grondpositie en grondbeleid (bijstelling)

Na de vaststelling van de omgevingsvisie en ook in relatie tot de woonvisie en actualisatie van het accommodatiebeleid is het noodzakelijk om de huidige grondpositie van het grondbedrijf (gronden in eigendom ten behoeve van een locatieontwikkeling of als strategische (ruil)grond) tegen het licht te houden. Daarnaast is er sinds de vaststelling van de integrale nota grondbeleid het nodige veranderd. Deze veranderingen (bijv. uitspraak Didam) zijn deels toegepast, maar zijn niet verwerkt in een integraal grondbeleid. Zeker nu de Omgevingswet op 1 januari 2024 in werking treedt, dient het gemeentelijk grondbeleid op deze veranderingen te worden geactualiseerd. Daarom is een maatschappelijk krediet benodigd van € 40.000 voor de kosten van het inhuren van een bureau en de inzet van een tekenaar in 2024.

Serviceonderhoud gebouwen (bijstelling)

De onderhoudsbudgetten in brede zin zijn als gevolg van de economische omstandigheden en de daarmee gepaard gaande prijsstijgingen verhoogd. Deze verhoging is echter niet noodzakelijk gebleken voor het serviceonderhoud gebouwen. Dit leidt tot een voordeel in de jaarrekening 2022 en een structurele bijstelling in deze integrale voortgangsrapportage van in totaal € 320.000 vanaf 2023. Dit voordeel is over diverse hoofdstukken verdeeld. Op hoofdstuk 8 gaat het om € 3.000.

Soortenmanagementplan (nieuw beleid)

Bij ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzamingsopgaven (zoals warmte-isolatie) moet in het kader van de Wet Natuurbescherming onderzoek worden gedaan naar het voorkomen van beschermde soorten. Dit is ter bescherming, behoud en versterking van populaties (beschermde) inheemse diersoorten in het stedelijk gebied. Met een soortenmanagementplan (hierna SMP) wordt een ecologisch onderzoek op voorhand voor een heel gebied uitgevoerd. Het gaat hier om onderzoek naar de meest voorkomende gebouwbewonende soorten zoals de huismus, de gierwaluw en vleermuizen. Met het opstellen van een SMP kan voor een periode van 10 jaar een gebiedsgerichte ontheffing voor vrijwel alle ontheffingsplichtige ruimtelijke activiteiten worden aangevraagd bij het bevoegd gezag, de provincie Drenthe. Voorgesteld wordt een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen voor een SMP. De kosten van het SMP worden geraamd op € 100.000 in 2023, € 200.000 in 2024 en € 200.000 in 2025. Er kan nog geen concrete raming van de te ontvangen subsidiebijdragen voor het SMP worden opgenomen. De provincie Drenthe ontwikkelt in 2023 de aanpak van een SMP. De uitvoeringskosten hiervan zouden (deels) gedekt kunnen worden met subsidies voor SMP en vanuit klimaat.

Nieuw beleid 2024 - 2027

Nieuw beleid coalitieakkoord 2022 – 2026

Het nieuwe beleid uit het coalitieakkoord is geactualiseerd en verwerkt in deze Integrale voortgangsrapportage 2023. De actualisatie heeft ten eerste betrekking op de ramingen van de kapitaallasten. Er is nog eens kritisch gekeken naar het moment van investeren en afsluiten van kredieten. Dit heeft ertoe geleid dat kapitaallasten (die conform de verslaggevingsregels na het afsluiten van kredieten ten laste van de exploitatie worden gebracht) zijn doorgeschoven naar latere jaren. Andere actualisaties hebben betrekking op de kosten van buurtbemiddeling (tot en met 2026 is dekking geregeld binnen het welzijnsbudget), uitbreiding BOA's (deze mutatie is verwerkt bij amendement op de begroting 2022), Meld Misdaad Anoniem (dekking aanwezig binnen de begroting van openbare orde en veiligheid) en biodiversiteit (is al structureel geld voor in de begroting opgenomen). Tenslotte is veel nieuw beleid vooralsnog als incidenteel aangemerkt (voor deze bestuursperiode tot en met 2026) zodat de lasten ten laste van de ARG1 kunnen worden gebracht en geen nadelig effect hebben op het realiseren van een structureel sluitende meerjarenbegroting. Het geactualiseerde overzicht van nieuw beleid uit het coalitieakkoord 2022-2026 ziet er als volgt uit (bedragen x € 1.000).

Hfst	Omschrijving	I/S	2024	2025	2026	2027
0	Budget per dorpsraad	I	-25	-25	-25	
0	Invoering participatievormen als klankbordgroep etc.	I	-25	-25	-25	
1	Invoeren buurtbemiddeling					-25
1	Veiligheid bevorderen voor de lhbt- gemeenschap	S	pm	pm	pm	pm
2	Aanpassen inrichting N386, kapitaallasten	S		-25	-25	-25
2	Optimaliseren inrichting Hoofdweg, kapitaallasten	S	pm	pm	pm	pm
2	Obstakelvrije zones langs buitenwegen	I	-50	-50	-50	
2	Beleidsplan openbare verlichting	S	pm	pm	pm	pm
2	Fietspaden-, wegen- en knelpuntenplan FWK	S				-100
2	Doorfietsroute Zuidlaren - Haren	S	pm	pm	pm	pm
2	Nieuwe hubs langs provinciale wegen	S			-50	-100
2	Verbeteren fietsstallingen bij bushaltes	I	-50	-50		
2	Uitbreiding laadpalen netwerk fietsers	I	-100	-100		
3	Inbreiden/herstructureren bedrijventerreinen	I	-20			
3	Versterken vitale vakantieparken	I	-25	-25	-25	
3	Stimuleren recreatie en toerisme	I	-25	-25	-25	
4	Extra capaciteit schoolgebouwen door ruimere prognoses te hanteren	S			-50	-100
7	Faciliteren sociaal zonnepark	I	-50	-50	-50	
7	Faciliteren opzetten lokale energie coöperaties	I	-25	-25	-25	
7	Verduurzamen gemeentelijk vastgoed	S		-24	-173	-173
8	Behoud ensemble De Buitenplaats	I	-1.000			
	totaal		-1.395	-424	-523	-523

Budget per dorpsraad

Er is voor deze afspraak in het coalitieakkoord incidenteel € 25.000 opgenomen in 2023. Voor overige jaren van deze collegeperiode is in principe eenzelfde budget beschikbaar. Dit budget wordt opgenomen in de begroting op voorwaarde dat er in 2023 een plan ligt voor de facilitering van de dorpsraden. Dit plan verwachten wij eind 2023 op te leveren en wordt in samenspraak met de dorpsraden opgesteld. Het college gaat in overleg met de dorpsraden kijken hoe we tot afspraken komen.

Invoering participatievormen als klankbordgroep etc.

Over vier jaar willen we vormen gevonden hebben waarmee we participatie versterken, bijvoorbeeld door te experimenteren met een burgerpanel of een "preferendum", waarbij we aan het begin van een groot project inwoners breed bevragen over wat zij graag willen bereiken ten aanzien van dit onderwerp. We halen dan veel informatie op, die richting geven aan de plannen die vervolgens worden ontwikkeld.

Invoering buurtbemiddeling

Het breed zoeken naar mogelijkheden om de zelfredzaamheid in de samenleving te vergroten door bijvoorbeeld samen met woningbouwcorporaties buurtbemiddeling op te zetten, is een goede insteek. De gemeentelijke bijdrage is tot 2027 beschikbaar binnen de begroting van het welzijnsbudget.

Veiligheid bevorderen voor de lhbt- gemeenschap

We maken inzichtelijk hoe het met de veiligheid van onze LHBTQI+-inwoners is gesteld en maken op basis van deze verkenning beleid om acceptatie en veiligheid van LHBTQI+- inwoners te bevorderen.

Aanpassen inrichting N386, kapitaallasten

De aansluiting met de kern Vries en de Veenweg wordt belemmerd door de N386. De maximumsnelheid is hier ter plaatse 80km per uur en dat bemoeilijkt het veilig oversteken. De Veenweg is ook de toegang tot het evenemententerrein en wordt gebruikt door Visio De Brink. We gaan in overleg met de provincie of we door de inrichting rondom de N386 de snelheden kunnen reduceren naar 60 km per uur.

Optimaliseren inrichting Hoofdweg, kapitaallasten

Wij willen dat de winkelzijde van de Hoofdweg in het centrum als winkelstraat een samenhangend geheel wordt binnen het centrumplan, passend bij de bijzondere omgeving van het centrum, met de dorpskerk, Museum de Buitenplaats en het Nijsinghuis.

Obstakelvrije zones langs buitenwegen

Om de verkeersveiligheid te vergroten, gaan we een inventarisatie doen van punten met gevaarlijke bermen langs onze buitenwegen, met mogelijke oplossingen voor deze situaties. Uitgangspunt is dat deze oplossingen niet ten koste gaan van het aantal bomen langs onze wegen. Concrete voorstellen worden verwerkt in het Fietspaden, Wegen en Knelpunten (FWK) plan.

Beleidsplan openbare verlichting

Er moet een beleidsplan openbare verlichting komen, waarin de raad kaders mee geeft.

Wij denken aan:

- a. Wildspiegels: die helpen om weg meer zichtbaar te maken in buitengebied- in donkere wegbermen.
- b. Donker waar het kan en licht waar het nodig is.

Fietspaden-, wegen- en knelpuntenplan FWK

Het FWK brengt een aantal knelpunten en wensen in kaart, echter het is nog niet compleet en concreet. Het college gaat het huidige FWK aanvullen met noodzakelijke maatregelen voor onveilige wegbermen en eventuele verlichting. Er komt een realistisch en uitvoerbaar vierjarenplan. In de begroting zullen we een bedrag opnemen voor het integrale FWK, waarbij duidelijk wordt wat noodzakelijk is en wat wensen zijn. In eerste instantie zal een beroep worden gedaan op de beschikbare middelen uit de bestemmingsreserve.

Doorfietsroute Zuidlaren – Haren

De Doorfietsroute Zuidlaren-Haren wordt verkend; ook wordt bekeken of deze route naar Gieten doorgetrokken kan worden. We willen dat bestaande fietspaden (waar mogelijk) aansluiten op de doorfietsroute.

Nieuwe hubs langs provinciale wegen

De bedoeling is te investeren in kleinere hubs langs provinciale wegen, waar ook ov-aansluitingen zijn en goede fietsenstallingen met parkeervoorzieningen.

Verbeteren fietsenstallingen bij bushaltes

De fietsenstallingen bij OV-plekken dienen te worden verbeterd. Bij veel haltes is te weinig ruimte.

Uitbreiding laadpalen netwerk fietsers

We willen uitbreiding van het laadpalen netwerk voor fietsers. Er komt een laadvisie met voorstellen, samen met andere Drentse gemeentes. Als deze visie er is zullen hier concrete doelstellingen bij gaan komen.

Inbreiden/herstructureren bedrijventerreinen

In 2024 vindt er een inventarisatie plaats in het kader van het inbreiden en herstructureren van bedrijventerreinen. De ontwikkeling van grote bedrijventerreinen doen onze mooie omgeving geen

goed. Zij passen beter bij stadse ontwikkelingen. We willen een aantrekkelijke woongemeente zijn tussen de grote kernen. Dit vinden wij belangrijker dan het uitbreiden van bedrijventerreinen. Ook de werkgelegenheidsgroei is vaak niet erg groot. Bedrijventerreinen moeten met zorg voor onze unieke groene omgeving worden ontwikkeld.

Versterken vitale vakantieparken

We zetten in op vitale vakantieparken. We zoeken aansluiting bij de expertise van het Taskforce Vitale Vakantieparken. Met de particuliere eigenaren van parken in Tynaarlo willen we samen zoeken naar ontwikkelmogelijkheden.

Stimuleren recreatie en toerisme

We gaan gemeentebreed inzetten op het verhogen van de aantrekkelijkheid voor toeristen. Daarmee verdelen we de druk over de verschillende dorpen. Verhogen we de inkomsten van de toeristenbelasting en als positief neveneffect blijven basisvoorzieningen gemakkelijker in stand, doordat er meer gebruik van gemaakt wordt en het heeft een positief effect op de inkomsten van de ondernemers in onze gemeente.

Extra capaciteit schoolgebouwen door ruimere prognoses te hanteren

Voor het gebruik van de schoolgebouwen kiezen we voor een meer liberale opstelling waar mogelijk, waarbij belemmeringen om het gebouw door verschillende instellingen te laten gebruiken worden weggenomen. Wel willen we dat verantwoordelijkheden goed worden afgedekt. De bouw van nieuwe scholen willen we beter afstemmen op de behoefte op korte en lange termijn en daarvoor gaan we op zoek naar meer flexibele bouw- en financieringsmogelijkheden.

Faciliteren sociaal zonnepark

We willen de haalbaarheid laten onderzoeken van een sociaal zonnepark, waar mensen met minder budget in kunnen participeren en waarbij de opbrengsten ten goede komen aan diezelfde doelgroep.

Faciliteren opzetten lokale energie coöperaties

We zetten in op het opzetten van lokale energiecorporaties en uitbreiden van buurtinitiatieven (zeker ook in nieuwbouwprojecten!) die gezamenlijk gaan voorzien in hernieuwbare energie en warmte.

Verduurzamen gemeentelijk vastgoed

Voor het verduurzamen van gemeenschappelijke gebouwen wordt per gebouw bekeken of verduurzamen of (gedeeltelijke) nieuwbouw een optie is. Investerings die versneld worden opgepakt hebben betrekking op het gemeentehuis, de Kamp (vervangen verwarmingsinstallatie en vervangen gevelisolatie), aula Paterswolde, aula Walakkers, MFA Borchkwartier, MFA Yders Hoes en MFA Zeijen.

Behoud ensemble De Buitenplaats

Stichting museum De Buitenplaats is in financieel zwaar weer geraakt en sluit, zonder interventie, op 1 oktober 2023 de deuren. Het college van B&W vindt het van belang dat er tijdig een toekomstscenario wordt uitgewerkt voor behoud van het ensemble De Buitenplaats, bestaand uit diverse gebouwen en een museumtuin in het centrum van Eelde. Dit toekomstscenario 'Drents Museum De Buitenplaats' wil het college ontwikkelen in samenhang met en parallel aan het ingezette proces om te komen tot een Centrumvisie Eelde.

Nieuw beleid overig

In dit hoofdstuk treft u het incidentele en structurele nieuwe beleid aan voor de jaren vanaf 2024 dat niet is opgenomen in het meerjarenspectief van de begroting 2023 en in het coalitieakkoord 2022-2026.

Nieuw beleid overig (bedragen x € 1.000)	I/S	2024	2025	2026	2027
Hooge holtjes	S		-4	-4	-4
Ontsluitingsweg de Onlanderij	I	-100			
Ophoging duurzaamheidslening stichting zwembaden	S	-	-	-	-
Combinatiefunctionarissen	I	-188	-188	-188	
Zwerfafvalbakken	S	pm	pm	pm	pm
Stimuleren afvalscheiding	I	-60	-60	-60	
Dekking taakveld afval	I	60	60	60	
Revitalisering gemeentehuis	S	pm	pm	pm	pm
Camerabeveiliging MFA Borchkwartier	S	-3	-5	-5	-5
Leader 2023-2027	I	-67	-67	-67	-67
Vervanging tractie	S		-44	-44	-44
Rioolvrachtauto	S		-25	-25	-25
Dekking taakveld riolering	S		25	25	25
totaal		-358	-308	-308	-120

Hooge holtjes

Door gezamenlijke partijen is gewerkt aan een inrichtingsplan voor Noordma. Dit gebied, dat ligt ingeklemd tussen het Zuidlaardermeer en Tusschenwater, moet de komende jaren worden ingericht als natuur- en waterbergingsgebied.

Er zijn de volgende koppelkansen opgenomen:

1. Het terugplaatsen van het hoge holtje Zuiderlaardervaartje bij molen de Wachter
2. Het vervangen van het bestaande hoge holtje Zuidlaardervaartje bij molen de Groeve

Met het terugplaatsen en vervangen van de hoge holtjes wordt het gebied toegankelijker en worden de wandel- en fietspaden die met de nieuwe inrichting worden opgeheven gecompenseerd. Momenteel kan en wordt er veel door het gebied gewandeld en gefietst. Met de aanleg van de waterberging is dit niet meer mogelijk en zal om het gebied heen een netwerk van paden worden aangelegd. De hoge holtjes sluiten op dit netwerk aan en zorgen voor een verbinding met het zuidelijk gelegen Tusschenwater. Hiernaast zal het hoge holtje bij de Wachter gaan functioneren als poortfunctie voor oa Noordma gecombineerd met in de toekomst mogelijk een bezoekerscentrum bij de Molen de Wachter.

Ontsluitingsweg de Onlanderij

De Onlanderij is een "toegangspoort" van Natuurmonumenten naar het gebied De Onlanden. De Onlanderij verzorgt vergaderingen, heeft kleine horeca, kinderen kunnen er spelen etc. De Onlanderij heeft plannen uit te gaan breiden. Een toename van verkeer op het Bakkerstlaantje en de brug over het omgelegde Eelder diepje is ongewenst omdat de conflicten tussen snelverkeer en langzaam verkeer gaan toenemen. De Onlanderij heeft een verkeersonderzoek laten doen. De conclusie was dat voor een optimale situatie een tweede toegang zeer gewenst is. Voor de gemeente Tynaarlo is het voordeel van een tweede ontsluiting dat langzaam verkeer in de richting van het natuurgebied geen hinder meer ondervindt van autoverkeer. Het parkeren van bezoekers van De Onlanderij vindt meer plaats op eigen terrein vanwege de verbeterde bereikbaarheid. Het aantal bezoekers van De Onlanderij dat parkeert in de woonwijk neemt af. Ook de ommetjes gelopen vanuit Ter Borch hebben voordeel bij een tweede ontsluiting. Het voorstel is maximaal € 100.000 beschikbaar te stellen als gemeentelijke bijdrage voor een tweede ontsluiting.

Ophoging duurzaamheidslening stichting zwembaden

De raad heeft in december 2017 ingestemd met een gemeentelijke duurzaamheidslening aan de stichting zwembaden. De stichting vraagt – vanwege voorgenomen aanvullende duurzaamheidsmaatregelen voor Aqualaren - om een ophoging van deze lening met € 380.000. De inzet is om de periode tot 1 januari 2025 te benutten voor het aanbrengen van warmtepompen (in combinatie met

zonnepanelen en accu) voor zwembad Aqualeren. De totale investering is geraamd op € 880.000. De stichting wil dat als volgt financieren: € 300.000 eigen middelen, € 200.000 lening Energiefonds Drenthe en € 380.000 ophoging lening gemeente. Op basis van de bestaande tarieven waarvoor de stichting energie afneemt is de berekende besparing ca. € 100.000 per jaar. Bij stijgende energieprijzen is de besparing een hoger bedrag. De verhoging van de lening leidt voor de gemeente niet tot extra exploitatielasten, de rente voor de financiering rekenen we door aan de stichting zwembaden. Er is alleen een risico dat de stichting niet kan voldoen aan de rente- en aflossingsverplichtingen. Echter het voordeel van lagere energielasten in combinatie met het weerstandsvermogen van de stichting leidt ertoe dat dit risico beperkt wordt geacht. Bovendien hebben wij als gemeente profijt van deze extra duurzaamheidsinvesteringen voor de lange termijn bij het aflopen van de overeenkomst met de stichting zwembaden in 2030.

Combinatiefunctionarissen

In de begroting 2023 is een structureel budget opgenomen voor de inzet van combinatiefunctionarissen van € 286.000. Het benodigde structurele budget bedraagt € 410.000. Hieruit kunnen de volgende activiteiten bekostigd te worden:

• Inzet buurtsportcoaches:	€ 337.000
• Inzet experts SportDrenthe :	€ 38.000
• Uitvoering Drentse samenwerking:	€ 10.000
• Activiteitenbudget:	€ 25.000
Totaal:	€ 410.000

In de begroting is tot en met 2023 ter dekking van bovenstaande kosten een jaarlijkse onttrekking aan de bestemmingsreserve combinatiefunctionarissen van € 64.000 geraamd. Deze reserve wordt niet meer gevoed en bevat met ingang van 2024 onvoldoende middelen om in te zetten ter dekking van de kosten combinatiefunctionarissen en onvoorzien uitgaven. Hierdoor ontstaat vanaf 2024 een tekort van € 188.000. De aanvullende middelen worden beschikbaar gesteld tot en met 2026.

Zwerfafvalbakken

Er komen veel meldingen en klachten over zwerfafval en hondenpoep bij de gemeente binnen. Dit is de reden dat door Antea wordt gewerkt aan een notitie "Optimalisatie afvalbakken 2023". Naar aanleiding van de uitkomsten van dat rapport moeten er keuzes gemaakt worden rond het plaatsen, vervangen, legen en eventueel verwijderen van zwerfafvalbakken. We weten nog niet precies wat dat gaat kosten. Gedacht moet worden aan meerkosten voor het structureel en vaker legen van de afvalbakken door personeel in eigen dienst, verwijderen en bijplaatsen van afvalbakken en plaatsen van dispensers met hondenpoepzakjes. Om ervoor te zorgen dat de kosten in de begroting 2024 opgenomen kunnen worden, is alvast een pm-raming opgenomen.

Stimulering afvalscheiding

In de visie in het Programma Duurzaamheid van de gemeente Tynaarlo is opgenomen dat steeds meer afval als grondstof kan dienen en dat in de dorpen ruimte is voor afvalkringlopen, oftewel een "circulaire economie". Voorkomen van afval en het goed scheiden van afval is verder een belangrijkste stap om te komen tot minder afval. Vanuit deze visie willen we inwoners stimuleren - bij wijze van spreken - al in de winkel na te denken of de verpakking van een product gevolgen heeft voor de hoeveelheid afval. En wanneer het product wordt aangeschaft al in een vroeg stadium te bepalen in welke afvalbak het materiaal moet om als grondstof te worden hergebruikt. Wanneer deze aanpak met goed communiceren niet lukt, zijn afvalcoaches en Boa's nodig om te adviseren over hoe het afval goed moet worden aangeboden. De Boa's komen in beeld als inwoners, ondanks de juiste informatie en een persoonlijk gesprek, volharden in hun onjuiste gedrag. Voorgesteld wordt budget tot en met 2026 vrij te maken voor het aanstellen van een afvalcoach.

Revitalisering gemeentehuis

Het gemeentehuis vraagt na circa 20 jaar om een revitalisering. Hierbij moet worden gekeken naar (1) het luchtbehandelings-, ofwel binnenklimaatstelsel, (2) verduurzaming van het gebouw, een (3) functionele indeling die beter past bij de huidige manier van werken en behoeften van medewerkers hierin, (4) kantoorinrichting die voldoet aan de huidige ARBO-eisen en ten slotte een (5) nieuwe inrichting van de raadszaal. De kosten worden vooralsnog op pm geraamd.

Camerabeveiliging MFA Borchkwartier

De MFA Borchkwartier heeft door het jaar heen veel schade aan ramen, zonwering enz. Dit gaat zo ver dat de verzekering overweegt dit gebouw uit de verzekering te halen. Met een camerabeveiligingssysteem en abonnement op een alarmcentrale denken we het aantal schaden te

kunnen beperken of anders de veroorzaker te achterhalen om de kosten op hen te verhalen. Totale schade aan het gebouw 2022 was € 33.000.

De kosten kennen de volgende componenten:

- Investering € 24.000 afschrijven tegen 1% over 10 jaar met geen restwaarde wordt € 2.640.
- Serviceonderhoud € 1.000 structureel
- Meldkamer abonnement € 1.500 structureel
- Opvolging abonnement afhankelijk van aantal incidenten

Leader 2023-2027

Leader is een Europees subsidieprogramma, bedoeld voor versterking van het platteland. Met LEADER wordt ruimte gegeven aan initiatieven vanuit het gebied. Dit gaat bottom up. We kiezen daarbij vooral voor doelen vanuit initiatieven van inwoners, verenigingen en andere (maatschappelijke) organisaties die zelf de regie pakken om hun leefomgeving te verbeteren teneinde een toekomstbestendig en vitaal platteland te realiseren waar je fijn kunt wonen, leven en werken. Iedereen doet mee en draagt zijn steentje bij. Een initiatief kan met een bijdrage van maximaal € 100.000 worden gehonoreerd.

De thema's en doelen waaraan met LEADER gewerkt worden kunnen we zelf kiezen, maar moeten wel aansluiten bij één of meerdere Europese doelen zoals beschreven in het NSP (Nationaal Strategisch Plan). De belangrijkste doelen uit het NSP zijn: aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren, aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat, klimaatadaptie, opwekken duurzame energie en energiebesparing, meer en herstel biodiversiteit, behoud en herstel van cultuurlandschappen. De gemeentelijke bijdrage bedraagt 1,40 per inwoner bovenop een vaste bijdrage van 20.000 per jaar. In totaal is er voor de programmaperiode € 1.000.000 nodig om de Europese en provinciale cofinanciering aan te vullen. Dit bedrag wordt verdeeld over de vijf jaren en over zes gemeenten.

Tractie

Het betreft hier de vervanging van twee strooi-units voor de gladheidsbestrijding, twee rolbezems voor het vegen van wegen en fietspaden, een laadschop (fossiel), een maaimachine met opvang mogelijkheid voor het maaien van gemeentelijk groen en het ruimen van blad en een elektrische Gator die wordt ingezet voor het ledigen van afvalbakken in de openbare ruimte, het vervoeren van gereedschappen en vervoeren van vrijgekomen plantsoenafval. De laadschop kan diverse werkzaamheden verrichten zoals

- Grond en gebroken puin laden op onze TOP locatie
- Het aandrukken van afvalstromen in de containerbakken afkomstig van de milieustraat. Door het aandrukken van deze stromen rijden we met vollere vrachten wat een vermindering van ritten naar de verwerker betekent
- Laden van zout in onze strooi units
- Verwerken/ laden van blad, compost, houtsnippers, takken en tuinafval

Het gevraagde krediet betreft in totaal € 395.000. De kapitaallasten bedragen op basis van een afschrijvingstermijn van 10 jaar en een rentepercentage van 1% € 44.000 per jaar.

Rioolvrachtauto

Daarnaast is het voorstel om de huidige rioolvrachtauto te vervangen door een elektrisch aangedreven voertuig uitgerust met een elektrische pomp om rioolleidingen te ontstoppen. Dit betreffende voertuig wordt voor verschillende werkzaamheden ingezet waarbij gedacht kan worden aan het volgende:

- Onderhoud plegen aan rioolgemalen
- Het verhelpen van storingen aan de sluis en gemalen
- Het ontstoppen van verstopte riool leidingen van zowel huisaansluitingen als hoofdriolering
- Wegdek reinigen bij calamiteiten
- Het uitvoeren van camera inspectie

Het gevraagde krediet betreft € 319.000. De kapitaallasten bedragen op basis van een afschrijvingstermijn van 15 jaar en een rentepercentage van 1% € 25.000 per jaar. Dekking binnen het taakveld riolering van de begroting.

Financiële uitgangspunten 2024 - 2027

Financiële uitgangspunten 2024-2027

Algemeen

We schrijven de begroting 2024 - 2027 op basis van de uitgangspunten die er zijn voor bestaand beleid en die in deze integrale voortgangsrapportage zijn opgenomen. Zie hiervoor onderstaande uitwerking. De uitgangspunten sluiten zoveel mogelijk aan bij de uitgangspunten van voorgaande jaren. Vanwege de onzekere tijden kan het zijn dat een aantal uitgangspunten niet realiseerbaar zijn voor het opstellen van de meerjarenbegroting 2024 – 2027. Indien de daadwerkelijk gehanteerde uitgangspunten afwijken van de uitgangspunten zoals opgenomen in dit hoofdstuk, dan wordt u daarover apart geïnformeerd in de begroting 2024. Om te kunnen komen tot een financiële tussenstand zijn we nu uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Incidentele mee- en tegenvallers die gedurende het jaar kunnen ontstaan en die geen directe bestemming hebben voegen we toe, of onttrekken we aan de Algemene Reserve Grote Investerings (ARGI);
- Geen nieuw beleid zonder financiële dekking, waarbij structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- Er is sprake van structureel en reëel begrotingsevenwicht conform de eisen die aan de toezichthouder (provincie) aan de (meerjaren)begroting worden gesteld;
- De reservepositie moet ons voldoende weerstandsvermogen garanderen en aan het einde van de huidige bestuursperiode voldoende ruimte bieden aan een nieuw bestuur om keuzes te maken;
- De prijsindex 2024 en verder voor kosten, overgedragen budgetten en voor subsidies aan derden stellen we vast conform de prijsindexeringen per jaarschijf zoals opgenomen in de tabel 'indexeringen'. Deze percentages zijn conform de prijsindex die door het rijk in de meicirculaire 2023 zijn opgenomen. Bij het opmaken van de begroting 2024 wordt de indexering bijgesteld naar de percentages zoals opgenomen in de – nog te verschijnen – septembercirculaire 2023.
- Ten aanzien van mutaties in de algemene uitkering worden alleen mutaties in decentralisatie en integratie-uitkeringen budgettair neutraal verwerkt. Hierbij wordt de uitkering in principe taakstellend voor de taak opgenomen. Voor overige wijzigingen in de algemene uitkering die het gevolg zijn van taakmutaties geldt dat deze als mutatie van de algemene uitkering (algemene dekkingsmiddelen) worden opgenomen;
- Voor het bepalen van de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds wordt het advies van het rijk overgenomen waarbij een raming wordt opgenomen die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond.
- Daar plaatst het college wel de kanttekening bij dat indien het gaat om nieuwe taken, waarvoor de Rijksoverheid geen adequate middelen beschikbaar stelt, onze gemeente deze opgedragen werkzaamheden slechts dan kan uitvoeren indien er een passende dekking gevonden wordt in het schrappen van niet-verplichte taken, dus nieuw voor oud, ofwel extra middelen beschikbaar gesteld door de raad.
- We hanteren de genoemde indexeringen zoals opgenomen in de tabel Indexeringen;
- De volgende uitgangspunten hanteren we voor de belastingen en heffingen:

Omschrijving	Uitgangspunt 2024 e.v.
OZB	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB niet-woningen eigenaar	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB niet-woningen gebruiker	Trendmatige aanpassing van 2%
Forensenbelasting	Trendmatige aanpassing van 2%
Toeristenbelasting	Op basis van het advies aan de raad omtrent het vaststellen van de belastingverordeningen 2023 de tarieven voor 2024 niet wijzigen en vaststellen op € 1,15 per overnachting bij campings en groepsaccommodaties en € 1,50 voor overige overnachtingen
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend met eventueel inzet voorziening
Rioolheffing	Kostendekkend met eventueel inzet voorziening
Lijkbezorgingsrechten	Tarieven indexeren conform reguliere prijsindexatie van gemeentelijke begroting
Leges	Toewerken naar kostendekkend, consistent met voorgaande jaren, niet gemaximeerde ,niet-kostendekkende tarieven verhogen met 5%.

Indexeringen

We stellen de meerjarenbegroting op basis van de huidige inzichten en verwachtingen en aannames voor de komende jaren op. De belangrijkste indexeringen en uitgangspunten voor de meerjarenbegroting sommen we hieronder op. In de eerste kolom staat aangegeven wat de indexatie in de begroting 2023 is geweest, in de kolommen daarna geven we aan welke indices tot en met 2027 we voorstellen.

Indexeringen	Opgenomen in begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Prijsindex	4,9%	3,0%	2,8%	2,7%	2,5%
Loonkosten	3,3%	5,2%	5,8%	4,8%	4,2%
Interne rente	1%	1,25%	1,25%	1,25%	1,25%
Rente lang geld op te nemen	2%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%
Rente kort geld op te nemen	1%	1%	1%	1%	1%
Rente kort geld uit te zetten	0%	0%	0%	0%	0%

Inflatie en prijsindexen reguliere lasten gemeente

Met ingang van de begroting 2016 wordt voor wat betreft de loon- en prijsindex aangesloten bij de percentages die door het rijk in de meest recente circulaire zijn opgenomen. Dit houdt in dat wij in bovenstaande tabel de percentages uit de meicirculaire 2023 van het rijk hebben overgenomen. Deze percentages zijn ook opgenomen in de ontwikkeling van het begrotingsresultaat. Bij het opstellen van de begroting 2023 gebruiken we de percentages die het rijk in de septembercirculaire publiceert.

Renteontwikkelingen en treasury

- *Interne rente*

De aanpassingen van de BBV die in zijn gegaan op 1 januari 2017 schrijven precies voor hoe we de interne rente moeten berekenen. Dit weten we pas definitief bij de begroting. Eerste berekeningen geven aan dat het rentepercentage in de richting van de 1,25% gaat;

- *Rente vast geld op te nemen*

In de begroting 2023 is voor de 'rente vast geld op te nemen' een rentepercentage van 2% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling stellen we voor dit percentage te verhogen naar 3,5%. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag;

- *Rente kort geld op te nemen*

In de begroting 2023 is voor de 'rente kort geld op te nemen' een percentage van 1% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling stellen we voor dit percentage niet te wijzigen. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag;

- *Rente kort geld uit te zetten*

In de begroting 2023 is voor de 'rente kort uit te zetten geld' een percentage van 0% gehanteerd. Het uitzetten van kort geld komt eigenlijk niet meer voor sinds de invoering van het schatkistbankieren. Over middelen die wij aanhouden in de 'schatkist' wordt nagenoeg geen rente ontvangen. We stellen dan ook voor dit percentage niet aan te passen.

Voorstellen voor besluitvorming

Voorstellen voor besluitvorming

Beslispunten:

- 1) Kennis te nemen van de ontwikkelingen en voortgang van activiteiten per hoofdstuk in 2023.
- 2) In te stemmen met de actualisaties van de exploitatie per hoofdstuk voor de jaren 2023 – 2027.
- 3) De begrotingsbijstellingen 2023 met een nadelig saldo van € 1.051.000 inclusief cao verhoging ten laste brengen van de ARGI.
- 4) De incidentele begrotingsbijstellingen van 2024 ad € 375.000, 2025 ad € 150.000, 2026 ad € 100.000 en 2027 ad € 6.000 ten laste brengen van de Argi
- 5) De structurele begrotingsbijstellingen 2024-2027 opnemen in de meerjarenbegroting 2024-2027.
- 6) In te stemmen met het beschikbaar stellen van de volgende maatschappelijke kredieten waarvan de kosten worden gedekt uit de ARGI:
  - a. een maatschappelijk krediet van € 75.000 met een subsidiebijdrage van € 30.000 in 2023 voor het opstellen van een natuurwaardenkaart
  - b. een maatschappelijk krediet van € 500.000 in 2023 voor het opstellen van een soortenmanagementplan
  - c. een maatschappelijk krediet van € 20.000 in 2024 voor een inventarisatie ten behoeve van het inbreiden en herstructureren van bedrijventerreinen
  - d. een maatschappelijk krediet van € 40.000 in 2024 voor de actualisatie van de grondpositie en het grondbeleid
  - e. een maatschappelijk krediet van € 1.000.000 in 2024 voor het behoud van het ensemble De Buitenplaats.
- 7) In te stemmen met het beschikbaar stellen van de volgende economische kredieten en de bijbehorende dekking:
  - a. een economische krediet voor vervanging verkeersregelininstallatie Hogeweg Zuidlaren van € 30.000 in 2023. De structurele kapitaallast van € 2.300 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingssaldo vanaf 2024.
  - b. een economische krediet voor de voorbereiding van de nieuwbouw gemeentewerf (startjaar 2023) van € 250.000 De kapitaallasten van het voorbereidingskrediet worden gedekt uit het in de begroting beschikbare kapitaallastenbudget voor de vervanging van gebouwen van de gemeentewerf.
  - c. een economische krediet voor het vervangen van de dekvloer bij MFA Borchkwartier van € 500.000 in 2023. De structurele kapitaallast van € 25.000 op te nemen in de meerjarenbegroting en deze kapitaallasten te dekken middels een nog te vormen bestemmingsreserve van € 565.000 te vormen uit de ARGI.
  - d. een economische krediet voor het terugplaatsen en vervangen van hoge holtjes (bruggen) Zuidlaardervaartje van € 200.000. De structurele kapitaallast (na verrekening met 50% subsidiebijdrage) van € 4.350 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingssaldo vanaf 2025.
  - e. een economische krediet voor een elektrisch aangedreven rioolvrachtauto van € 319.000 in 2024. De structurele kapitaallast van € 24.500 op te nemen in de meerjarenbegroting vanaf 2025 en op te vangen binnen het taakveld riolering.
  - f. een economische krediet voor de vervanging van tractie in 2024 voor in totaal € 395.000. De structurele kapitaallast van € 43.500 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingssaldo vanaf 2025.
  - g. een economische krediet voor het vervangen van de verwarmingsinstallatie van de Kamp van € 500.000 in 2024. De structurele kapitaallast van € 38.333 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingssaldo vanaf 2025.

- h. een economische krediet voor het vervangen van de gevelisolatie van de Kamp van € 190.000 in 2024. De structurele kapitaallast van € 9.500 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingsaldo vanaf 2025.
- i. een economische krediet voor camerabeveiliging bij MFA Borchkwartier van € 24.000 in 2024. De structurele kapitaallast van € 2.640 op te nemen in de meerjarenbegroting en daarmee mee te nemen in het begrotingsaldo vanaf 2025.

8) In te stemmen met het aanpassen van de volgende kredieten en dekking/toevoeging:

- a. het krediet voor de uitwerking van het centrumplan Zuidlaren verhogen met € 200.000 in 2023 en tevens de inkomsten uit subsidiebijdragen met eenzelfde bedrag verhogen.
- b. het krediet voor de nieuwbouw van de Rkbs Mariaschool in Eelde van € 2.301.000 verhogen tot € 3.332.000 vanwege een toename van het aantal leerlingen en gestegen bouwkosten.
- c. de kredieten voor verduurzaming van het gemeentehuis, de Kamp, aula Paterswolde, aula Walakkers, MFA Borchkwartier, MFA Yders Hoes en MFA Zeijen verhogen met € 1.793.000.
- d. de kredieten voor het verduurzamen van gemeentelijke accommodaties (gemeentehuis, de Kamp, MFA's) gezien de gestegen prijzen verhogen met € 326.000.
- e. het krediet voor vervanging van de tractor op te hogen met € 30.000 vanwege forse prijsstijgingen.

9) In te stemmen met het verhogen van de bestaande geldlening aan stichting zwembaden met € 380.000 in 2023 ten behoeve van verduurzaming zwembad Aqualaren.

10) In te stemmen met een onttrekking van € 36.000 uit de bestemmingsreserve informatiebeleid voor het implementeren van ICT-maatregelen in 2023.

11) In te stemmen met een onttrekking van € 132.617 uit de bestemmingsreserve bruisende kernen voor het uitvoering geven aan het initiatief hanging baskets vanuit de notitie Bloemendorp Eelde-Paterswolde, het aansluiten bij ideeën door en voor jongeren voor de Centrumontwikkeling Zuidlaren. En de verdere uitvoering van de actie-agenda Vries

12) Akkoord te gaan met de geformuleerde financiële uitgangspunten voor de begroting 2024-2027.

13) Akkoord te gaan met bijgevoegde begrotingswijziging.

Wij vertrouwen erop u met deze integrale voortgangsrapportage op hoofdlijnen op een korte en bondige manier te hebben geïnformeerd over de belangrijkste ontwikkelingen en noodzakelijke bijstellen en leggen deze ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor. De vergadering waarin deze tussenrapportage wordt behandeld staat gepland op 4 juli 2023.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders.

P. Koekoek   Drs. M.J.F.J. Thijsen

Gemeentesecretaris   Burgemeester

Bijlagen

Bijlage 1: Bijstelling begroting 2023

+ is voordeel, - is nadeel, afgerond op 1.000 euro

Omschrijving	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Hoofdstuk 0 Bestuur en ondersteuning								
Extra inkomsten aanvragen rijbewijzen		40.000		40.000		40.000		40.000
Lagere leges als gevolg DAR	21.000		21.000		21.000		21.000	
Vervanging Toga's Babs-en	-6.000							
Totaal taakveld Burgerzaken	15.000	40.000	21.000	40.000	21.000	40.000	21.000	40.000
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	2.000		2.000		2.000		2.000	
Totaal taakveld Beheer overige gebouwen en gronden	2.000		2.000		2.000		2.000	
Aanbesteding gemeentepagina	-10.000		-10.000		-10.000		-10.000	
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	48.000		48.000		48.000		48.000	
Dotatie voorziening onderhoud gebouwen	-20.000		-20.000		-20.000		-20.000	
Kapitaallasten kredieten gemeentehuis			-4.000		-4.000		-4.000	
Motie rookvrije Zones	-40.000		-40.000					
Overhead ICT	-36.000		-71.000		-90.000		-90.000	
Overhead overige bedrijfsvoering	-50.000		-180.000		-180.000		-130.000	
Overhead-ICT	-111.000		-75.000					
SDA belastingen	-19.000		-19.000		-19.000		-19.000	
SDA inkoop	-75.000		-60.000		-60.000		-60.000	
Totaal taakveld Overhead	-313.000		-431.000		-335.000		-285.000	
Dividend BNG				50.000		50.000		50.000
Dividend Enexis				50.000		50.000		50.000
Uitkering dividend BNG		58.000						
Uitkering dividend Enexis		143.000						
Totaal taakveld Treasury		201.000		100.000		100.000		100.000
Hogere OZB-opbrengst		200.000		100.000		100.000		100.000
Totaal taakveld OZB woningen		200.000		100.000		100.000		100.000
Bijstellingen meicirculaire effecten decembercirculaire		170.000						
Effecten meicirculaire		-291.000						
Structurele ruimte Alg. uitkering BCF		-37.000						
Totaal taakveld Algemene uitkering en overige uitkeringen		485.000						
Gemeentefonds		485.000						
Totaal hoofdstuk 0	-296.000	926.000	-408.000	240.000	-312.000	240.000	-262.000	240.000
Hoofdstuk 1 Veiligheid								
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	-2.000		-2.000		-2.000		-2.000	
Totaal taakveld Crisisbeheersing en brandweer	-2.000		-2.000		-2.000		-2.000	
Totaal hoofdstuk 1	-2.000		-2.000		-2.000		-2.000	
Hoofdstuk 2 Verkeer en vervoer en waterstaat								
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	4.000		4.000		4.000		4.000	
Vervangen tractor			-3.000		-3.000		-3.000	
Vervanging verkeersregelinstantie			-2.000		-2.000		-2.000	
Totaal taakveld Verkeer en Vervoer	4.000		-1.000		-1.000		-1.000	
Totaal hoofdstuk 2	4.000		-1.000		-1.000		-1.000	
Hoofdstuk 3 Economie								
Uitvoering Motie regio Groningen Assen			-40.000					
Totaal taakveld Economische ontwikkeling			-40.000					
Maatregelen dorpskernen	-133.000							
Totaal taakveld Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-133.000							
Uitbreiding formatie EZ	-11.000		-22.000		-22.000		-22.000	
Totaal taakveld Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-11.000		-22.000		-22.000		-22.000	
Totaal hoofdstuk 3	-144.000		-62.000		-22.000		-22.000	
Hoofdstuk 4 Onderwijs								
Aanpassing bouwbudget RKBS Mariaschool							-26.000	
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	147.000		147.000		147.000		147.000	
Extra prijsindexering Prijspeil indexatie	-13.000							
verduurzamingskred			-20.000		-20.000		-20.000	
Vervangen dekvloer MFA Borchkwartier			-25.000		-25.000		-25.000	
Totaal taakveld Onderwijshuisvesting	134.000		102.000		102.000		76.000	

Omschrijving	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Bijstellingen meicirculaire	-4.000							
Verdubbeling VVE peuters in 2023	-64.000							
Totaal taakveld Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-68.000							
Totaal hoofdstuk 4	66.000		102.000		102.000		76.000	
Hoofdstuk 5 Sport, cultuur en recreatie								
Actualisering budget buurtsportcoaches	-124.000							
Totaal taakveld Sportbeleid en activering	-124.000							
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	76.000		76.000		76.000		76.000	
Oplossen problemen installatie VAKO	-37.000							
Totaal taakveld Sportaccommodaties	39.000		76.000		76.000		76.000	
Actualiseren budget beeldende kunst	-7.000		-7.000		-7.000		-7.000	
Ondersteuning bij cultuurvisie	-20.000							
Totaal taakveld Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-27.000		-7.000		-7.000		-7.000	
Onderzoek toekomst Buitenplaats	-200.000							
Totaal taakveld Musea	-200.000							
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	15.000		15.000		15.000		15.000	
Totaal taakveld Cultureel erfgoed	15.000		15.000		15.000		15.000	
Bijdrage naar 14 euro per inwoner	-113.000		-113.000		-113.000		-113.000	
Onderzoek bieb in grote en kleine kernen			-40.000					
Totaal taakveld Media	-113.000		-153.000		-113.000		-113.000	
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	4.000		4.000		4.000		4.000	
Natuurwaardenkaart	-75.000							
NWK bijdrage provincie		30.000						
Onderzoek moestuinen (motie 2022-28)			-30.000					
Totaal taakveld Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-71.000	30.000	-26.000		4.000		4.000	
Totaal hoofdstuk 5	-481.000	30.000	-95.000		-25.000		-25.000	
Hoofdstuk 6 Sociaal domein								
Actualisatie werkbegroting 2023	-52.000		-52.000		-52.000		-52.000	
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	13.000		13.000		13.000		13.000	
Budget voor bijdragen SMI	-44.000		-44.000		-44.000		-44.000	
DU) Jeugdhulp kinderen in een AZC	-39.000							
DU) Maatschappelijke begeleiding statush	-24.000							
Einde lening inburgeringsplicht	-1.000							
Leerlingenvervoer Oekraïne	-53.000							
Taal voor ontheemden Oekraïne	-32.000							
Update Aeolus	-5.000		-5.000		-5.000		-5.000	
Totaal taakveld Samenkracht en burgerparticipatie	-237.000		-88.000		-88.000		-88.000	
Aansluiting met begr 23 WPDA	542.000	-1.153.000						
Overheveling gelden SMI	44.000		44.000		44.000		44.000	
Totaal taakveld Inkomensregelingen	586.000	-1.153.000	44.000		44.000		44.000	
Aansluiting met begr 23 WPDA	624.000							
Totaal taakveld WSW en beschut werk	624.000							
Aansluiting met begr 23 WPDA	166.000							
Bijstellingen meicirculaire	-7.000							
Totaal taakveld Arbeidsparticipatie	159.000							
Totaal hoofdstuk 6	1.132.000	-1.153.000	-44.000		-44.000		-44.000	
Hoofdstuk 7 Volksgezondheid en milieu								
Prenatale huisbezoeken	-13.000		-13.000		-13.000		-13.000	
Totaal taakveld Volksgezondheid	-13.000		-13.000		-13.000		-13.000	
Hogere verwerkingskosten GFT			-124.000	124.000	-124.000	124.000	-124.000	124.000
Lagere lasten afvalinzameling								
Totaal taakveld Afval			-124.000	124.000	-124.000	124.000	-124.000	124.000
Inhuur capaciteit regeling CDOKE	-629.000	629.000	-629.000	629.000	-629.000	629.000	-629.000	629.000
Totaal taakveld Milieubeheer	-629.000	629.000	-629.000	629.000	-629.000	629.000	-629.000	629.000
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	13.000		13.000		13.000		13.000	
Totaal taakveld Begraafplaatsen en crematoria	13.000		13.000		13.000		13.000	
Totaal hoofdstuk 7	-629.000	629.000	-753.000	753.000	-753.000	753.000	-124.000	124.000

Omschrijving	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
<i>Hoofdstuk 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing</i>								
Actualisatie grondpositie en grondbeleid			-40.000					
Totaal taakveld Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)			-40.000					
Bijstelling serviceonderhoud gebouwen	3.000		3.000		3.000		3.000	
Effecten decemercirculaire	8.000							
Soortenmanagementplan	-100.000		-200.000		-200.000			
Wet goed verhuurderschap	-10.000							
Totaal taakveld Wonen en bouwen	-99.000		-197.000		-197.000		3.000	
Totaal hoofdstuk 8	-99.000		-237.000		-197.000		3.000	
Totaal (excl. mutaties reserves)	-449.000	432.000	-1.500.000	993.000	-1.254.000	993.000	-401.000	364.000

Mutaties reserves	2023		2024		2025		2026	
	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking
Dekking kap.Istn dekvloer MFA Borchkwart				25.000		25.000		25.000
Dekking maatsch.kr. Natuurwaardenkaart		45.000						
Dekking mtsch.kr grondpositie en-beleid				40.000				
Dekking mtsch.kr Soortenmanagementplan		100.000		200.000		200.000		
Maatregelen dorpskernen		133.000						
Overhead-ICT		36.000						
Totaal Mutaties reserves		314.000		265.000		225.000		25.000

Totaal	-449.000	746.000	-1.500.000	1.258.000	-1.254.000	1.218.000	-401.000	389.000
Saldo/resultaat integrale voortgangsrapportage	297.000		-242.000		-36.000		-12.000	

Bijlage 2: Nieuwe Kredieten

Nieuwe kredieten

Bij deze Integrale Voortgangsrapportage 2023 worden kredieten aangevraagd. Het gaat om nieuwe maatschappelijke kredieten, nieuwe investeringskredieten en aanpassingen van bestaande investeringskredieten. Daarnaast wordt een aanpassing van een geldlening voorgesteld.

Maatschappelijke kredieten

Inbreiden en herstructureren bedrijventerreinen

Om een goed beeld te krijgen van de intensiverings- en revitaliseringsmogelijkheden van onze huidige bedrijventerreinen is nader onderzoek nodig naar de huidige staat en het ruimtegebruik. Het betreft de kosten van het inventariseren van het huidige gebruik en het in beeld brengen van de revitaliseringswensen en- mogelijkheden per bedrijventerrein. Gevraagd wordt hiervoor een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 20.000 in 2024.

Actualisatie grondpositie en grondbeleid

Na de verwachte vaststelling medio 2023 van de omgevingsvisie en ook in relatie tot de woonvisie en actualisatie van het accommodatiebeleid is het verstandig om de huidige grondpositie van het Grondbedrijf tegen het licht te houden. Daarnaast is er sinds de vaststelling van de integrale Nota Grondbeleid het nodige veranderd. Deze veranderingen (bijv. uitspraak Didam) zijn deels toegepast, maar zijn niet verwerkt in een integraal grondbeleid. Zeker nu de Omgevingswet op 1 januari 2024 in werking treedt, is het verstandig het gemeentelijk grondbeleid op deze veranderingen te actualiseren. Gevraagd wordt een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 40.000 in 2024.

Soortenmanagementplan

Bij ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzamingsopgaven (zoals warmte-isolatie) moet in het kader van de Wet Natuurbescherming onderzoek worden gedaan naar het voorkomen van beschermde soorten. Met een soortenmanagementplan (hierna SMP) wordt een ecologisch onderzoek op voorhand voor een heel gebied uitgevoerd. Het gaat hier om onderzoek naar de meest voorkomende gebouwbewonende soorten zoals de huismus, de gierzwaluw en vlermuizen. Met het opstellen van een SMP kan voor een periode van 10 jaar een gebiedsgerichte ontheffing voor vrijwel alle ontheffingsplichtige ruimtelijke activiteiten worden aangevraagd bij het bevoegd gezag, de provincie Drenthe. Voorgesteld wordt in 2023 een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 500.000 voor een SMP.

Natuurwaardenkaart

De natuurwaardenkaart gaat als basis fungeren bij de in 2023 nog vast te stellen en te implementeren gedragscode Soortenbescherming voor het beheer van de gemeentelijke gronden. Daarnaast geeft de kaart een goed beeld van de huidige natuurkwaliteit en wordt in beeld gebracht waar de biodiversiteit kan of moet worden versterkt. In een vervolgtraject wordt de natuurwaardenkaart als basis gebruikt bij het opstellen van een groenvisie en een natuurvisie. Gevraagd wordt hiervoor in 2023 een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 75.000. Een deel van de kosten kan (naar verwachting) worden gedekt uit een subsidie van de provincie Drenthe (€ 30.000).

Behoud van het ensemble de Buitenplaats

Stichting museum De Buitenplaats is in financieel zwaar weer geraakt en sluit, zonder interventie, op 1 oktober 2023 de deuren. Het college van B&W vindt het van belang dat er tijdig een toekomstscenario wordt uitgewerkt voor behoud van het ensemble De Buitenplaats, bestaand uit diverse gebouwen en een museumtuin in het centrum van Eelde. Dit toekomstscenario 'Drents Museum De Buitenplaats' wil het college ontwikkelen in samenhang met en parallel aan het ingezette proces om te komen tot een Centrumvisie Eelde. Om dit te kunnen bewerkstelligen wordt gevraagd in 2023 een maatschappelijk krediet beschikbaar te stellen van € 1.000.000.

Investeringskredieten

Hooge Holtjes

Betreft een krediet voor het terugplaatsen van het hoge holtje Zuiderlaardervaartje bij molen de Wachter en het vervangen van het bestaande hoge holtje Zuidlaardervaartje bij molen de Groeve. Voor de investering in hoge holtjes (bruggen) in 2024 van € 200.000 kan naar verwachting 50% Leader-subsidie worden verkregen.

Rioolvrachtauto

Een krediet van € 319.000 in 2024 voor het vervangen van de huidige rioolvrachtauto door een elektrisch aangedreven voertuig uitgerust met een elektrische pomp voor het ontstoppen van rioolleidingen.

Vervanging tractie

Het betreft kredieten in 2024 voor in totaal € 395.000 ten behoeve van de vervanging van twee strooiunits voor de gladheidsbestrijding, twee rolbezems voor het vegen van wegen en fietspaden, een laadschop, een maaimachine en een elektrische Gator die wordt ingezet voor het ledigen van afvalbakken in de openbare ruimte, het vervoeren van gereedschappen en vervoeren van vrijgekomen plantsoenafval.

MFA Borchkwartier vervangen vloer

Krediet van € 500.000 in 2023 ter vervanging van de dekvloer van MFA Borchkwartier die verstoff door nog onbekende oorzaak. Eventuele garantie of aansprakelijkheidstermijnen zijn reeds lang vervallen. De vervanging valt buiten het geplande onderhoud in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).

Verduurzaming de Kamp

Kredieten voor het vervangen van de verwarmingsinstallatie (€ 500.000 in 2024) en van de gevelisolatie (€ 190.000 in 2024) van sporthal de Kamp.

Camerabeveiliging MFA Borchkwartier

Een krediet van € 24.000 voor camerabeveiliging van MFA Borchkwartier in 2024 waar jaarlijks veel schade is aan ramen, zonwering, enz. De verwachting is dat met een camerabeveiligingssysteem en abonnement op een alarmcentrale het aantal schaden kan worden beperkt of anders de veroorzaker kan worden achterhaald voor het verhalen van de kosten.

Nieuwbouw Gemeentewerf

Het doel is om in 2025 te gaan starten met de nieuwbouw van een nieuw hoofdgebouw op de gemeentewerf. In de komende periode (startjaar 2023) is hiervoor een voorbereidingskrediet van € 250.000 nodig voor de voorbereiding, het doen van onderzoeken, de aanbesteding en de vergunningsaanvraag. De kapitaallasten van het voorbereidingskrediet worden gedekt uit het in de begroting beschikbare kapitaallastbudget voor de vervanging van gebouwen van de gemeentewerf.

Vervanging verkeersregelinstallatie Hogeweg Zuidlaren

De verkeersregelinstallatie aan de Hogeweg in Zuidlaren is technisch afgeschreven en dient in 2023 te worden vervangen. Hiervoor wordt een krediet van € 30.000 gevraagd.

Aanpassingen in bestaande investeringskredieten

Centrumontwikkeling Zuidlaren

Het beschikbare krediet voor de uitwerking van het centrumplan Zuidlaren is niet voldoende. Er zijn extra kosten van de inzet van deskundigen, het maken van stedenbouwkundige ontwikkelrichtingen, het terugkoppelen aan inwoners en ondernemers, het voeren van gesprekken met ondernemers, het vastleggen van de afspraken en het projectmanagement. Het voorstel is het krediet in 2023 met € 200.000 te verhogen. De extra kosten kunnen naar verwachting worden gedekt uit een provinciale subsidie.

Bouw Rkbs Mariaschool Eelde

Een aanpassing van het krediet voor de nieuwbouw van de Rkbs Mariaschool in Eelde is nodig als gevolg van een toename van het aantal leerlingen en daarmee de capaciteitsbehoefte. Daarnaast zijn

de bouwkosten ten opzichte van 2022 dusdanig gestegen dat aanpassing van het budget noodzakelijk is. Het krediet uit de begroting 2022 van € 2.301.000 dient te worden verhoogd tot € 3.332.000.

Versnellen verduurzaming

In het coalitieakkoord zijn middelen opgenomen om de kosten van het versneld verduurzamen van gemeenschappelijke gebouwen te dekken. Investerings die versneld worden opgepakt hebben betrekking op het gemeentehuis, de Kamp (vervangen verwarmingsinstallatie en vervangen gevelisolatie), aula Paterswolde, aula Walakkers, MFA Borchkwartier, MFA Yders Hoes en MFA Zeijen. Voor de versnelde verduurzaming is een verzamelkrediet van € 1.793.000 vereist.

Prijspeil indexatie bestaande duurzaamheidskredieten

Voor het verduurzamen van gemeentelijke accommodaties (gemeentehuis, de Kamp, MFA's) zijn verschillende kredieten aangevraagd. Gezien de stijgende prijzen in de periode 2020-2023 is een indexatie met € 326.000 noodzakelijk om het doel te kunnen behalen.

Vervanging tractor

In 2022 is door de raad € 60.000 ter beschikking gesteld voor het vervangen van een tractor met de nieuwste dieselmotor van deze tijd. Door de forse prijsstijgingen in de afgelopen jaren is het tot op heden niet gelukt om voor dit budget een geschikte tractor aan te schaffen. Voorgesteld wordt om het bestaande krediet van € 60.000 in 2023 op te hogen met € 30.000 en hiermee de vervanging van onze huidige tractor te realiseren.

Aanpassingen in bestaande geldleningen

Ophoging duurzaamheidslening stichting zwembaden

Het voorstel is de bestaande duurzaamheidslening aan de stichting zwembaden te verhogen met € 380.000 ten behoeve van aanvullende duurzaamheidsmaatregelen voor zwembad Aqualaren. Het gaat om het aanbrengen van warmtepompen in combinatie met zonnepanelen en accu. Het saldo van de huidige lening is per 1 januari 2023 € 588.318. De verhoging van de lening leidt voor de gemeente niet tot extra exploitatielasten doordat de rente voor de financiering wordt doorberekend aan de stichting zwembaden.

Bijlage 3: Begrippenlijst

A.

Accres

Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-af methodiek).

Activa (vaste)

Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering

Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve

Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

B.

Balans

De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)

Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering

De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringfilosofie.

Begroting

Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat

Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort

Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel

Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid

Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve

Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang

Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW compensatiefonds

Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire

Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

D.

Deelneming

Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend

Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering

Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo

Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang

Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen

Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen

Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.

Gemeenschappelijke regeling

Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds

Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

H.

Hoofdstuk

Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten, ook wel een programma genoemd.

HR21

Is het functiewaarderingsstelsel van de VNG

K.

Kapitaalgoederen

Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten

Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

LEADER

Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale of te wel: Samenwerking voor plattelandsontwikkeling. Het is een subsidieprogramma op initiatief van de Europese Commissie.

Leges

Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen

Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geldt dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan

In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming

Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

NMD-samenwerking

Samenwerking in Noord- en Midden-Drenthe op het gebied van het sociaal domein.

O.

Overhead

De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen

Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Planning & Control cyclus

De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

P.M. post

Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Prestatie-indicator

Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

R.

Reserve

Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico

De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico

Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing

Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico irt. weerstandsvermogen

De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicomanagement

Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

S.

Samenwerkingsverband Drentsche Aa

Samenwerking op het gebied van specifieke onderdelen binnen de bedrijfsvoering tussen de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze en Assen.

Solvabiliteit

Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De

mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie

Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld

Eenheid waarin de hoofdstukken zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode

Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accres is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accres.

Treasury

Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij

Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening

Dit is een reservering (geormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor

= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Bijlage 4: Afkortingenlijst

A .

APKK – Adviesgroep platteland kleine kernen
APPA – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
ARCA – Algemene Reserve Calamiteiten
ARGI – Algemene Reserve Grote Investeringen
AU – Algemene uitkering (gemeentefonds)
AWB – Algemene Wet bestuursrecht
AWBZ – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B .

B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
BOA – Buitengewoon opsporingsambtenaar
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Vennootschap

C .

CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CROW – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
CPB – Centraal Plan Bureau

D.

DB – Dagelijks Bestuur
DU – Decentralisatie Uitkering
DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.

EV – Eigen Vermogen

EMU – Economische en Monetaire Unie

EZ – Economische Zaken

F.

FIDO – Financiering Decentrale Overheden

FTE – Fulltime-equivalent (formatieplaats)

FWK – Fietspaden, wegen en knelpunten

G.

GAE – Groningen Airport Eelde

GFT – Groente, fruit en tuin(afval)

GO – Georganiseerd Overleg

GR – Gemeenschappelijke Regeling

GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

HHT – Huishoudelijke hulp toelage

HR – Human Resources, zie ook P&O

HVP – Huisvestingsprogramma

I.

ICT – Informatie- en communicatietechnologie

IKB - Individueel keuzebudget

IVR – Integrale Voortgangsrapportage

J.

JGZ – Jeugdgezondheidszorg

JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht

L.

LAS – Lokale adaptatiestrategie

M.

MFA – Multi Functionele Accommodatie

Ministerie OCW – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van BZK – Ministerie van Binnenlandse Zaken

MJOP – Meerjaren Onderhoudsplan

MO – middelbaar onderwijs

N.

NMD – Noord- en Midden-Drenthe

NV – Naamloze Vennootschap

O.

3 O's – Onvermijdelijk, onuitstelbaar en onvoorzien

OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap

OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg

OPK – Oud papier en karton

OR – Openbare Ruimte

OV – Openbaar Vervoer

OZB – Onroerend Zaak Belasting

P.

P&O – Personeel & Organisatie

PMD - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons

PO – primair onderwijs

R.

R&T – Recreatie en Toerisme

RES – Regionale energiestrategie

RIEC – Regionaal Informatie en Expertise Centrum

RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt

S .

SDA – Samenwerkingsverband Drentsche Aa

SMI – Sociaal Medische Indicatie

SO – Speciaal onderwijs

SPUK – Specifieke uitkering

SW – Sociale Werkvoorziening

SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

U.

UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V .

VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten

VO – Voortgezet Onderwijs

VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs

VV - Vreemd vermogen

VVE – Voor- en vroegschoolse educatie

VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.

Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Wbb – Wet bodembescherming

Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën

WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen

Wgs - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Wlz – Wet langdurige zorg

Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning

WOZ – Wet waardering onroerende zaken

WPDA – Werkplein Drentse Aa

Wpg – Wet publieke gezondheid

WPO – Wet op het primair onderwijs

Wsnp – Wet schuldsanering natuurlijke personen

Wsw – Wet sociale werkvoorziening

WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw

WVO – Wet op het voortgezet onderwijs

WWB – Wet werk en bijstand

Wwnv – Wet werken naar vermogen